

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

29^E JAARGANG

WOENSDAG 12 JANUARI 1944

No. 1438

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*J. F. ten Doesschate; P. Lieftinck (tijdel. afwezig);
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).*

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85 per jaar („Prijsvaststelling No. 052. I.M. 312"). Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.*

*Administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C.).
Telefoon 38340.*

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Museum-park, Rotterdam (C.).

Advertenties voorpagina f 0,28 per mm. Andere pagina's f 0,22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD:

	Blz.
Vóór vijf en twintig jaar	16
De uitkomsten van het eerste jaar Ziekenfondsenbesluit door <i>Dr. Mr. L. P. van der Does</i>	16
Eenige beschouwingen over het lidmaatschap van de bedrijfsorganisatie door <i>Mr. J. F. B. Vermaas</i>	18
De ontwikkeling op de internationale effectenbeurzen II door <i>B. H. A. Meijerink</i>	22
Roemenië na twee jaar oorlog door <i>L. J. M. v. d. Berk</i>	25
Aanteekeningen	
De leen- en pachthulp der Vereenigde Staten van Maart 1941—Augustus 1943	26
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	27
Statistieken	
Stand van 's Rijks kas	27
Maandcijfers	
Maandcijfers en weekcijfers betreffende den economischen toestand in Nederland	28

GELD- EN KAPITAALMARKT.

In het begin van de maand heeft de Agent van de Schatkist ter dekking van de geldbehoeften een behoorlijk bedrag papier afgegeven. Maar de marktsituatie heeft daardoor, overeenkomstig hetgeen wij in ons vorig overzicht schreven, niet de minste wijziging ondergaan, omdat immers het beschikbare aanbodsurplus zoo omvangrijk is, dat aan uitputting daarvan niet te denken valt. Weliswaar is dat surplus om de jaarswisseling wat verminderd; als gevolg van de krachtige stijging van den biljettenomloop, die dit keer niet deels gedekt werd door toeneming van de buitenlandsche wisselportefeuille, maar bij een bedrag van verscheidene honderden millioenen speelt die factor, tenzij hij een blijvend verschijnsel zou worden, geen rol. Op den jongsten weekstaat is de ommekeer trouwens al weer gekomen: de biljettencirculatie is in de laatste week opgelopen met f 3,1 millioen, de buitenlandsche wisselportefeuille met f 33 millioen.

Bij de banken nemen de crediteurencijfers nog steeds toe, hetgeen deels hierdoor is te verklaren, dat handels- en industriele ondernemingen, die zelf een portefeuille schatkistpapier bezaten, vervallend papier maar ten deele kunnen vervangen door nieuw papier, met het gevolg, dat het verschil — de per saldo-aflossing van papier dus, die zij ontvangen — à deposito wordt geplaatst. Bij de meeste banken werden dan ook nieuwe recordcijfers voor de creditgelden geboekt.

De tweedehandsmarkt blijft onder dit alles onbewogen; daar schijnt min of meer een toestand van evenwicht te zijn bereikt, hetgeen ook begrijpelijk is, omdat de quantitative verhoudingen zich ook niet meer noemenswaard wijzigen. De omzetten blijven trouwens minimaal, omdat aanbod vrijwel geheel ontbreekt.

De obligatiemarkt vertoonde in de eerste week van het nieuwe jaar geen bijzonder groote omzetten, soms kwam een notering pas in de derde of vierde tape tot stand. Uitermate vast gestemd was de gestaffelde leening, waarvoor nog steeds vele beleggers een voorkeur aan den dag leggen. Deze week werd de parikoers behaald, terwijl toen de 3½ % leening 1943 1/16 % onder pari noteerde. Deze verhouding is nog nimmer geregistreerd, hoewel reeds maandenlang de overschatting van de gestaffelde leening den genoemden voorkeur tot uiting brengt. Verscheidene houders maken van deze verhouding gebruik om hun 1938-obligatiën om te ruilen in die van de leening 1943, hetgeen eensdeels een rendementsverbetering brengt, anderdeels een grooteren koersweerstand doet bereiken voor het geval van rentestijging na den oorlog. Hetzelfde geldt, en dan à fortiori, voor omzetting van 3 % Nederland 1937 in 3½ %-leeningen.

VÓOR VIJF EN TWINTIG JAAR.

UIT: „ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN" VAN 8 JANUARI 1919.

„Wat de rantsoenering van, bij wege van emissie, verkregen kapitaal betreft, wordt in „Swedish Export" medegedeeld, dat de Rijksbank, in afwachting van eene wetgeving, waarbij voor alle emissies Koninklijke goedkeuring wordt voorgeschreven, met de groote geldinstellingen een regeling aangegaan heeft, teneinde de kapitaalrantsoenering reeds thans effectief te kunnen doen zijn. Een commissie van vertrouwensmannen is ingesteld, die zal onderzoeken en beslissen inzake de stichting van nieuwe maatschappijen en verruiming van de kapitalen der bestaande, zoomede de uitgifte van obligaties, met uitzondering van die van staats- en gemeentelijke leeningen. De commissie bestaat uit 5 leden, waarvan een benoemd is door de directeuren van de Rijksbank, twee door de Zweedsche bankassociatie, een door de Zweedsche industriële federatie en een door de Zweedsche export-associatie. De lezer weet, hoe goed de vakbelangen in Zweden centraal georganiseerd zijn.

Nieuwe uitgiften, als boven bedoeld, die een bedrag van Kr. 100.000 te boven gaan, moeten ter goedkeuring voorgelegd worden aan deze commissie van vertrouwensmannen. Teneinde aan deze regeling sanctie te verleenen, is voorts het volgende besloten: aandelen en obligaties, die uitgegeven zijn zonder machtiging der commissie, worden door de banken, behoorende tot de Zweedsche bankassociatie, niet in onderpand van leeningen aangenomen, ook de Rijksbank zal deze stukken niet aanvaarden.

Uit een aantekening: „De kapitaalrantsoenering in Zweden".

DE UITKOMSTEN VAN HET EERSTE JAAR ZIEKENFONDSENBSLUIT.

Inleiding.

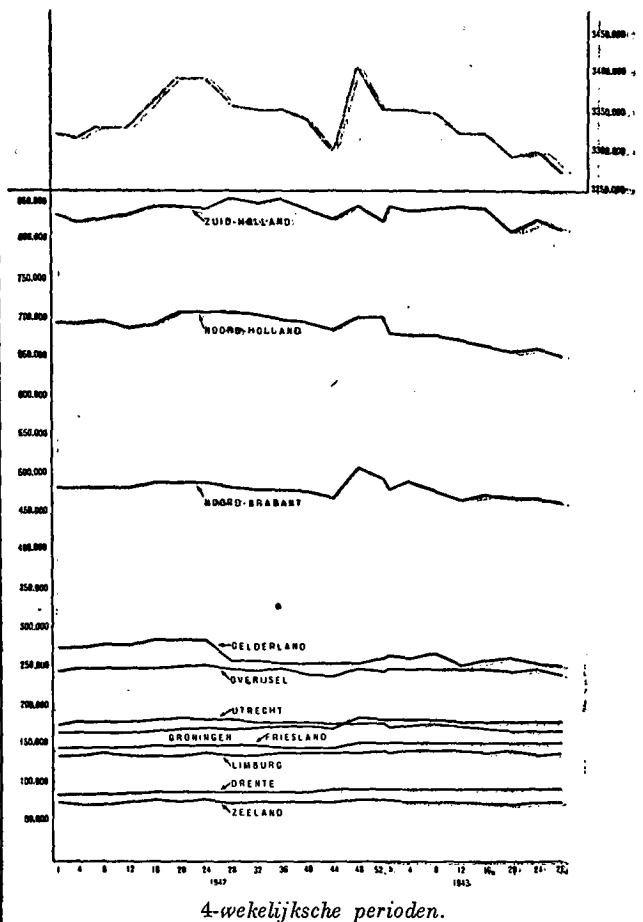
Sedert de invoering van het Ziekenfondsenbesluit op den eersten November 1941 heeft het aan voorspellingen over de uitkomsten van deze maatregelen niet ontbroken. Het is opmerkelijk, dat, hoewel nog in het geheel geen statistisch materiaal ter beschikking was, de deskundigen zeer somber gestemd waren. Men meende, dat de premie, die vier procent bedraagt, niet voldoende was en tot zes procent diende te worden verhoogd. Zelfs in het „Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek" trof men einde 1942 de volgende zinsnede aan: „In vakkringen is men de meening toegedaan, dat de financieele uitkomsten der ziekenfondsverzekering ongunstig zijn te noemen. Verhoging der premie tot ten minste 6 procent wordt noodzakelijk geacht; intusschen is deze premie ook voor het jaar 1943 wederom bepaald op 4 procent van het verzekeringsplichtige loon." ¹⁾ Vóór ons liggen nu de uitkomsten voor het jaar 1942, die binnenkort in het jaarverslag van den Commissaris, belast met het toezicht op de Ziekenfondsen, zullen worden gepubliceerd. Daar echter voor dit materiaal zoowel in als buiten de vakkringen groote belangstelling bestaat, meenen wij goed te doen enkele der belangrijkste statistische data nu reeds te vermelden, hoewel moet worden toegegeven, dat de keuze niet gemakkelijk is. Ten overvloede merken wij nog op, dat wij ons van uitvoerige beschouwingen over de meegedeelde statistieken zullen onthouden, plaatsruimte benevens de tijd, benodigd voor verdere analyse, ontbreken ons hiertoe.

Aantal verplicht-verzekerden.

Wij beginnen met het totaal aantal verplicht-verze-

¹⁾ „Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek", Nov./Dec. 1942, blz. 760. Zie eveneens het voorzichtig geschreven artikel van Dr. Mr. W. Schuurmans Stekhoven: „Ziekenfondsoeconomie", „E.-S.B.", 10 Sept. 1941; onvoorzichtiger Dr. Mr. W. Schuurmans Stekhoven: „Ziekenfondsoeconomie", „Het Ziekenfonds" 1942, blz. 33 e. v., blz. 41 e. v.

Verloop van het aantal verplicht-verzekerden gedurende 1942 en het eerste halfjaar 1943.

4-weekelijksche perioden.

den. Vóór de invoering van het Ziekenfondsenbesluit bedroeg het totaal aantal fondsleden 4.025.541 (1 Jan. 1940), d.w.z. 456 per 1.000 inwoners. Het gemiddeld aantal verplicht-verzekerden gedurende het jaar 1942 bedroeg 3.360.255, waarbij aan vrijwillig verzekerden nog een totaal aantal van 2.031.857 dient te worden gevoegd. Het totaal aantal verzekerden is dus ongeveer met 34% toegenomen. In de hierboven afgebeelde grafiek is het verloop van het aantal der bij de algemeene ziekenfondsen ingeschreven verplicht-verzekerden gedurende 1942 en het eerste halfjaar 1943 afgebeeld. De ——— lijnen geven het verloop in de verschillende provinciën aan. De —.— lijn geeft het totaal verloop voor geheel Nederland weer. Wij merken op, dat de verdeling over de verschillende provinciën volgens de plaats van vestiging van het ziekenfonds is geschied. Zoolang de districts-ziekenfondsen nog niet tot stand zijn gekomen, zal het moeilijk zijn meer nauwkeurige cijfers dan de door ons geproduceerde te verschaffen. In de gevallen, waar één ziekenfonds over meer dan één provincie zijn werkzaamheden uitstrekt, worden de verzekerden gerekend woonachtig te zijn in de provincie, waarin het ziekenfonds is gevestigd. Slechts voor het algemeen ziekenfonds A.N.O.Z. en voor de fondsen, welke voor hun verschillende afdelingen zelfstandige kantoren hebben, heeft een verdeling van de verzekerden over de onderscheiden provinciën plaats gevonden.

Kosten voor de verschillende verstrekkingen.

De in tabel I gepubliceerde gegevens zijn zeer belangrijk en nog nimmer over eenig jaar gepubliceerd. In deze tabel worden de totale kosten, benevens de kosten voor de verschillende uitgavencategorieën vermeld, terwijl ook de gemiddelde kosten per ziel en per jaar worden weergegeven. Het trekt de aandacht, dat het totaal bedrag

TABEL I.

Kosten van het Ziekenfondsenbesluit in 1942.

	Kosten per ziel per jaar	Totale kosten
1. Geneeskundige hulp	f 3,195	f 10.736.000
2. Genees- en verbandmiddelen	„ 2,648	„ 8.562.000
3. Specialistische hulp	„ 1,447	„ 4.862.000
4. Tandheelkundige hulp	„ 1,011	„ 3.397.000
5. Verloskundige hulp	„ 0,360	„ 1.210.000
6. Ziekenhuisverpleging	„ 3,068	„ 10.309.000
7. Uitwendige geneeswijzen	„ 10,158	„ 531.000
8. Kunstmiddelen	„ 0,217	„ 729.000
9. Incasso, beheer- en controlekosten	„ 1,423	„ 4.782.000
10. Buiten het fondsgebied verleende hulp	„ 0,030	„ 101.000
11. Overige uitgaven	„ 0,017	„ 57.000
	f 13,474	f 45.276.000
<i>Herverzekeringspremiën:</i>		
12. Uitkeering bij overlijden	„ 0,400	„ 1.344.000
13. Tegemoetkoming in de kosten van saatoriumverpleging	„ 0,400	„ 1.344.000
	f 14,274	f 47.964.000

aan verstrekkingen zeer hoog is. Bijna acht en veertig miljoen gulden werden uitgegeven.

Bezien wij de onderdelen, die het totaalbedrag uitmaken, dan kunnen wij de volgende toelichting geven.

1. Onder het hoofd „geneeskundige hulp” worden de honoraria van niet apothekhoudende artsen, alsmede dat deel van de honoraria der apothekhoudende artsen, dat de verleening van geneeskundige hulp betreft, begrepen. Wij vermoeden, dat in de toekomst, wanneer er meer uniforme contracten zijn tot stand gekomen, de kosten voor dezen post zullen stijgen. Zoots uit een binnenkort te verschijnen artikel blijkt, heerscht op het gebied van het contractenrecht op het oogenblik nog de meest mogelijk denkbare verscheidenheid²⁾.

2. Onder „genees- en verbandmiddelen” zijn het honorarium der apothekers, het honorarium van den apothekhoudenden arts voor zijn apothekersfunctie, de kosten van medicamenten en verbandmiddelen, alsmede de kosten van speciale geneesmiddelen, begrepen.

3. De kosten voor „specialistische hulp” zullen waarschijnlijk eveneens in de toekomst stijgen. Aanpassing van de honoraria aan het nieuwe Ziekenfondsenbesluit heeft slechts in enkele gevallen plaats gevonden. Wij verwachten, dat in de toekomst langzaam naar de uniforme contracten zal worden toegewerkt. Onder de „specialistische hulp” volgens het Ziekenfondsenbesluit wordt verstaan de kosten van consultatieve, poliklinische en klinische hulp door specialisten, alsmede de kosten voor reisvergoedingen, in verband met specialistische hulpverleening. De kosten zijn uit den aard der zaak niet altijd te scheiden van de kosten voor ziekenhuisverpleging, daar in verschillende deelen van ons land in de ziekenhuizen voornamelijk „Oll-in”-tarieven worden berekend, waarin gewoonlijk de kosten van klinische behandeling zijn begrepen.

4. De „tandheelkundige hulp” — wij komen hier nog nader op terug — is tot op heden nog één der grootste zorgenkinderen. Vooral in kringen der beter gesitueerde verzekerden heerscht over het karakter van deze hulp groote ontevredenheid. In het oog houdend, dat op dit gebied nog een zeer groote achterstand in Nederland bestaat, is het wel zeker, dat geheel nieuwe wegen zullen moeten worden bewandeld om tot betere resultaten te komen. Zoots uit de tabel blijkt, bedroegen de kosten voor de tandheelkundige hulp ongeveer drie en een half miljoen gulden. Per ziel waren deze kosten f 1,011.

5. Onder „verloskundige hulp” wordt gerekend het honorarium voor de vroedvrouw, voor den speciaal gemachtigten huisarts en voor de bijzondere verloskundige hulp. Zoots uit het onderstaande zal blijken, prevaleert ook in de practijk de hulp der vroedvrouw.

²⁾ H. Jansen: „Honorering van medewerkers aan algemeene ziekenfondsen”, „De Sociale Verzekeringssgids”, Februari 1944.

6. De post „ziekenhuisverpleging” komt, wat kosten betreft, als tweede voor in het budget van het eerste jaar Ziekenfondsenbesluit. Met een klein verschil volgen de kosten der ziekenhuisverpleging op die der kosten voor de huisartsen. Ook de kosten voor de ziekenhuisverpleging toonen een stijgingstendens, die weliswaar zal worden beperkt door het gebrek aan ziekenhuisruimte. Onder ziekenhuisverpleging worden gerekend de kosten voor verpleging, operatiekamer, röntgenfoto's, ziekenvervoer en overige bijkomende kosten.

7. De „uitwendige geneeswijzen” zijn een zeer onberekenbare kostenfactor. Over het jaar 1942 bedroegen de kosten, zoots uit de tabel blijkt, ruim een half miljoen gulden. Ook op dit gebied is echter het eindpunt nog niet bereikt. In den loop van het jaar 1944 zullen door den Commissaris nieuwe regelen op dit gebied worden gesteld. Volgens de beschikking van den Commissaris wordt onder de „uitwendige geneeswijzen” op het oogenblik verstaan: De kosten voor hoogtezon, diathermie, röntgen-oppervlaktebestraling, infrarood-, lichtboog-, gaslamp- en elektrische behandeling, geneeskrachtige baden, röntgendiëptebestraling, radiumbehandeling, finsen en aanvervante bestralingen en heilgymnastiek.

8. Als „kunstmiddelen” noemen wij de kosten van brillen in modelmontuur, kunstooogen, breukbanden, buikbanden, elastieken kousen, orthopaedisch schoeisel, steunzolen en grootere apparaten, als kunstledematen e.d.

9. De kosten der medische contrôle zijn eveneens begrepen onder de „incasso-, beheer- en contrôlekosten”. Wij constateeren, dat het geheele administratieve apparaat der ziekenfondsen ongeveer evenveel kost als de specialistische hulp. Over de administratiekosten ware nog zeer veel te zeggen. Men verwachtte van ons geen oordeel, of deze hoog of laag moeten worden geacht. In ieder geval zullen deze administratiekosten bedrijfs-economisch dienen te worden beschouwd. De verdeling van deze kosten over de verschillende uitgaven-categorieën zal wellicht in de toekomst merkwaardige verschuivingen te zien geven. Dit is echter een probleem van een dusdanig wijde strekking, dat behandeling den omvang van dit artikel verre overschrijdt.

10. Onder „buiten het fondsgebied verleende hulp” moet worden verstaan de kosten van medische hulpverleening aan verzekerden, die buiten het fondsgebied verblijf hielden en waarvoor niet de normale wijze van honoreering kon worden gevolgd.

11. De „overige uitgaven”, die betrekkelijk gering geacht kunnen worden, zijn de uitgaven als subsidies, enz., die door algemeene ziekenfondsen aan Kruisverenigingen en dergelijke worden verstrekt.

Tandheelkundige verstrekkingen.

In tabel II hebben wij de tandheelkundige verstrekkingen nader geanalyseerd. In dit overzicht ontbreken de gegevens voor de provinciën Groningen, Friesland, Drenthe en Utrecht, daar wij voor deze provinciën niet over voldoende representatieve cijfers beschikken. Voor de berekening der totaalcijfers is echter wel met alle provinciën rekening gehouden. Op grond van de verstrekte gegevens

TABEL II. *Tandheelkundige verstrekkingen per 1.000 verplicht verzekerden in 1942.*

Prov.	Vullingen i. h. gebit	Zenuwheh i. h. gebit	Prothesen	Halve prothesen	Partieele prothesen
Overijsel	188,825	20,126	4,644	3,779	6,980
Noord-Brabant	93,481	11,118	7,708	6,110	11,627
Limburg	136,310	25,240	2,620	4,507	11,903
Zeeland	109,806	18,000	9,784	7,275	13,206
Noord-Holland	167,416	15,381	6,567	4,820	9,487
Zuid-Holland	199,931	19,474	5,317	4,625	9,572
Geh. land	206,453	18,020	12,662	7,576	23,415
	177,594	17,615	7,741	5,662	13,919

kon worden afgeleid, dat in het jaar 1942 aan verplicht-verzekerden werden verstrekt:

(Vullingen in het gebit)	596.800
Zenuwbehandelingen in het gebit	59.200
Prothesen	26.000
Halve prothesen	19.000
Partieele prothesen	46.800

Verloskundige hulp.

Ook het aantal gevallen van verleende verloskundige hulp geven wij weer per 1.000 zielen (tabel III) (verplicht-verzekerd) per jaar, gesplitst naar de verleening door vroedvrouwen, resp. artsen en specialisten. Zeer opvallend zijn de verschillen tusschen de onderscheiden provinciën; Limburg en Zeeland vormen inderdaad twee uitersten.

TABEL III. Aantal gevallen van verleende verloskundige hulp door vroedvrouwen, artsen en specialisten per 1.000 verplicht-verzekerden in 1942.

	Vroedvrouwen	Artsen en Specialisten
Overijsel	16,952	6,244
Utrecht	13,449	5,984
Noord-Brabant	16,712	8,760
Limburg	36,386	2,520
Zeeland	2,999	25,412
Noord-Holland	16,205	6,155
Gelderland	17,713	6,098
Zuid-Holland	17,270	8,601
Geheele land	16,800	7,459

Verstrekkings van kunstmiddelen.

Het gemiddeld aantal der kunstmiddelen, dat gedurende 1942 per 1.000 verplicht-verzekerden werd verstrekt, blijkt uit staat IV.

TABEL IV. Verstrekkings van kunstmiddelen per 1.000 verplicht-verzekerden in 1942.

	Brillen	Breukbanden	Buikbanden	Elast. kousen*	Orth. schoeisel	Steunzolen
Overijsel	58,816	1,273	2,348	3,109	0,543	5,512
Utrecht	51,399	2,141	2,644	3,258	0,609	1,592
Noord-Holland	59,299	1,810	2,277	3,118	0,404	7,026
Noord-Brabant	40,442	0,965	2,723	2,114	0,270	2,555
Limburg	49,057	0,914	0,837	1,961	0,162	2,556
Zeeland	47,283	1,494	2,439	1,747	0,797	2,750
Gelderland	50,914	1,631	2,482	3,354	0,550	6,408
Zuid-Holland	60,576	2,388	4,058	3,082	0,251	11,796
Geheele land	53,318	1,628	2,709	2,856	0,378	7,226

Evenals voor staat III beschikken wij niet over gegevens over alle provinciën. Bij de gegevens voor het geheele land is echter wel met de niet-individueel vermelde provinciën rekening gehouden.

In 1942 werden aan verplicht-verzekerden verstrekt:

Brillen	179.200 stuks
Breukbanden	5.470 „
Buikbanden	9.100 „
Elastieken kousen	9.600 paar
Orthopaedisch schoeisel	1.270 „
Steunzolen	24.300 stuks

Aantal verpleegdagen.

In tabel V ontbreken de gegevens over de provinciën

TABEL V. Aantal ziekenhuisverpleegdagen en opnamegevallen per 1.000 verplicht-verzekerden in 1942.

	Verpleerdagen	Opnamegevallen
Overijsel	743,894	45,334
Utrecht	776,716	48,954
Noord-Brabant	769,622	50,056
Limburg	1,046,660	60,547
Zeeland	795,118	31,203
Noord-Holland	840,030	47,559
Gelderland	858,836	49,687
Zuid-Holland	719,995	43,060
Geheele land	794,231	47,878

Groningen, Friesland en Drenthe; wel zijn deze in de berekening van het gemiddelde voor het geheele „land” opgenomen. Bij de verschillen, welke in deze tabel opvallen, rijst de vraag of hier de medische indicatie meer of minder is toegepast, spoediger tot opname werd overgegaan of dat de gezondheidstoestand op een verschillend peil staat. Meer speciale factoren, die min of meer grooten invloed hebben, zijn eveneens aan te geven. Ook deze cijfers zijn een nadere bestudeering zeker waard. In het jaar 1942 werden in totaal opgenomen 160.900 verplicht-verzekerden, terwijl het aantal verpleegdagen 2.668.800 in ziekenhuisverplegingsrichtingen bedroeg.

Medische controle.

De medische controle staat bij vele ziekenfondsen nog in de kinderschoenen. Van de fondsen, waar deze kosten echter wel gemaakt werden en waarvan de gegevens reeds in ons bezit zijn, bleken de kosten f 0,06 per verplicht-verzekerde ziel per jaar te bedragen. Het aantal ingeschrevenen gedurende 1942 bij deze groep fondsen bedroeg 960.721 verplicht-verzekerden.

Herverzekering.

De deskundigen hebben zich bij hun voorspellingen bijzonder vergist in hun berekeningen, over de uitkeering bij overlijden en de tegemoetkoming in de kosten van sanatoriumverpleging. Het is opvallend, dat deze herverzekeringkosten voor beide verstrekkingen gelijk en betrekkelijk gering zijn. De werkelijke kosten zijn nog lager. Het mag als bekend worden verondersteld, dat de uitkeering bij overlijden vijftig gulden bedraagt en bij overlijden van een kind benoden twee jaar dertig gulden. Als „tegemeetkoming in de kosten van sanatoriumverpleging” geven de algemeene ziekenfondsen een bedrag van f 1,50 per dag voor den tijd van ten hoogste een jaar. Beide verstrekkingen zijn, zooals reeds werd vermeld, herverzekerd, hoewel de herverzekeringinstituten t.a.v. deze materie meer administratiekantoren zijn³⁾.

Totale kosten.

Zooals uit tabel I blijkt, bedragen de totale kosten voor de verstrekkingen in het jaar 1942 bijna acht en veertig miljoen gulden; dit is f 14,27 per ziel. Neemt men aan, dat de gemiddelde opbrengst per ziel in 1942 ongeveer f 16,— bedroeg, dan kan de belangstellende lezer, indien de andere factoren in rekening worden gebracht, het saldo van het vereveningsfonds berekenen.

L. P. VAN DER DOES.

³⁾ Zie over het geheele vraagstuk Drs. J. Meuldijs Jr.: „De geldelijke uitkeering bij overlijden ingevolge het Ziekenfondsenbesluit”, „Sociale Verzekeringsgids” Mei 1943, blz. 127 e. v.

EENIGE BESCHOUWINGEN OVER HET LIDMAATSCHAP VAN DE BEDRIJFS-ORGANISATIE.

In een vorig artikel¹⁾ werd een bespreking gewijd aan het belangrijke vraagstuk van de door de bedrijfsorganisaties uit te vaardigen lidmaatschapsverordeningen. In de hier volgende beschouwingen wordt getracht omtrent enkele andere aspecten van het lidmaatschapsprobleem nader de gedachten te bepalen. Het is geenszins een eenvoudige taak om in deze materie tot klaarheid te geraken, waar de enkele artikelen in de uitvoeringsbesluiten, die over het lidmaatschap handelen, weinig of geen houvast bieden, terwijl ook vrijwel geheel de toelichtingen en commentaren ontbreken, welke, zooals vroeger de parlementaire stukken, eenig licht zouden kunnen verschaffen omtrent de bedoelingen, die bij de formulering van de stof hebben voorgezeten.

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 8 Dec. 1943: „Het vraagstuk der zgn. „erkenningen” en de door de bedrijfsorganisaties uit te vaardigen erkennings-verordeningen”. Men zie ook het artikel van Mr. C. E. de Rooy: „Rondom het recht van bedrijfsuitoefening” in hetzelfde nummer.

De bepalingen, welke hier van belang zijn, vindt men voornamelijk in artikel 3 van het Tweede Uitvoeringsbesluit²⁾. Uit de bewoordingen van dit artikel blijkt, dat in de nieuwe organisatie van het Nederlandsche bedrijfsleven het beginsel van het verplichte, automatische lidmaatschap toepassing gevonden heeft³⁾. Op de beteekenis daarvan behoeft in de kolommen van dit tijdschrift niet nader te worden ingegaan. Wel is het goed in dit verband er op te wijzen, dat het principe van het verplichte lidmaatschap — naar men mag aannemen — voor de organisaties de verplichting met zich brengt, om ondernemingen, die aan de vereisten voor het lidmaatschap voldoen, ook als lid te aanvaarden. Tegenover de organisatieplicht van den ondernemer staat dus een „passieve” organisatieverplichting van de betrokken bedrijfsorganisatie. Tegen dit beginsel is, vooral in den aanvang van de organisatie, nog al eens gezondigd. Zoo zag men het vaak gebeuren, dat ondernemers, die in het verleden nimmer bereid waren gevonden tot een organisatie toe te treden, en die in feite het streven der organisatie hadden tegengewerkt, thans als lid van de nieuwe bedrijfsorganisatie werden geweigerd. Zulk een handelwijze kan logischerwijze niet worden geduld. Een ieder, die aan de in de hierna te behandelen instellingsbeschikking genoemde normen voldoet, — normen, welke, zooals in het vorig artikel werd betoogd, in een erkenningsverordening nader kunnen worden geïnterpreteerd —, moet als lid worden aanvaard. De organisatie bezit dan wel zoodanige machtsmiddelen, dat practijken, die haar als ongewenscht voorkomen, voor de toekomst onmogelijk worden gemaakt.

Aanvang van het lidmaatschap.

Het lidmaatschap van de bedrijfsorganisatie vangt aan met het in werking treden van de desbetreffende instellingsbeschikking, welke, naar de tekst van artikel 3 bepaalt, indeeling en grenzen van het gebied van het bedrijfsleven, waarvoor de organisatie bevoegd is, moet aangeven. Men kan dus in het algemeen zeggen, dat het tijdstip van afkondiging van genoemde instellingsbeschikking het lidmaatschap een aanvang doet nemen. Dit geldt althans voor die ondernemingen, welke op bedoeld tijdstip reeds werkzaam waren. Van de ondernemingen, die eerst na het in werking treden der beschikking hun werkzaamheden aanvangen, begint het lidmaatschap ook eerst op dit tijdstip te loopen. In beide gevallen is derhalve van de zijde van de ondernemers noch een aanmelding noch eenige andere daad vereischt om het lidmaatschap effectief te doen worden. Het feit, dat een aanmelding niet vereischt is om het lidmaatschap te doen ingaan, wil nochtans niet

¹⁾ Bedoeld artikel luidt als volgt:

Artikel 3.

1. De organisatie-commissie bepaalt bij algemeene beschikking, in overeenstemming met den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, indeeling en grenzen van het gebied van het bedrijfsleven, waarvoor de bedrijfsorganisaties bevoegd zijn. Door zoodanige beschikking worden ondernemers en ondernemingen (natuurlijke en rechtspersonen), die op het betrokken gebied van het bedrijfsleven werkzaam zijn, dan wel zoodanige werkzaamheid aanvangen, bij de bevoegde hoofdgroep aangesloten. Onder ondernemingen worden ook de bedrijven van publiekrechtelijke lichamen verstaan.

2. De verdeling van de leden over de lagere organisaties geschiedt door de hoofdgroep. Is een onderneming werkzaam op het gebied van meer dan één bedrijfsorganisatie, dan wordt zij als hoofd lid in die bedrijfsorganisatie ingedeeld, op het terrein waarvan het voornaamste deel harer werkzaamheden ligt. In andere organisaties wordt zij als vaklid of, in geval van onbelangrijke, respectievelijk slechts in hulpbedrijf plaats vindende werkzaamheid, als niet betalend bijzonder lid ingedeeld.

3. Het lidmaatschap van een bedrijfsorganisatie houdt op met het blijvend stopzetten van de werkzaamheid, welke den grondslag van dat lidmaatschap vormt.

²⁾ Vgl. het artikel van Mr. P. A. Blaisse in „De Naamlooze Vennootschap” van Juli 1942, „Het rechtskarakter der bedrijfsorganisaties en de positie van den ondernemer daartegenover”, waarin wordt betoogd, dat het begrip „lidmaatschap”, als stammende uit de privaatrechtelijke sfeer, in het statuut van de bedrijfsorganisatie feitelijk ten onrechte is opgevoerd.

zeggen, dat zulk een aanmelding ook niet gewenscht is. Integendeel! Wil men vermijden, dat bovenbedoelde bepaling tot een leege huls wordt, dan zal men niet kunnen ontkomen aan een aanmeldingsplicht. Het is eigenlijk zeer merkwaardig, dat deze aanmeldingsplicht niet uitdrukkelijk in de uitvoeringsbesluiten is genoemd. De verschillende instellingsbeschikkingen regelen wel de aanmeldingsplicht, doch de desbetreffende bepalingen zijn waarschijnlijk slechts toepasselijk op de ondernemingen, die op het moment van in werking treden der instellingsbeschikking op het betrokken gebied werkzaam waren, en zij hebben derhalve slechts eenmalige gelding. Voor den handel en het ambacht, waarvoor de aanmeldingsplicht in een afzonderlijke beschikking is geregeld, is het eenmalige karakter daarvan duidelijk. Het ontbreken in de uitvoeringsbesluiten van een bepaling, welke de verplichting tot aanmelding regelt, is dan ook zeker als een leemte te beschouwen.

Zooals uit het bovenstaande bleek, vindt de aansluiting bij de bevoegde hoofdgroep plaats op grond van een beschikking, waarbij „indeeling en grenzen van het gebied van het bedrijfsleven, waarvoor de bedrijfsorganisaties bevoegd zijn” worden bepaald. Welke zijn nu deze beschikkingen, waarbij deze indeeling en grenzen zijn vastgesteld? Met grond kan worden beweerd, dat alle instellingsbeschikkingen — met uitzondering wellicht van enkele beschikkingen, waarbij hoofdgroepen werden ingesteld, vgl. bijv. de beschikkingen, houdende instelling van de hoofdgroepen Handel en Ambacht — onder deze formuleering vallen, omdat zij allen een nadere begrenzing van het eenmaal door een vorige beschikking afgebakende gebied geven⁴⁾. Een concreet voorbeeld moge dit duidelijk maken: de instellingsbeschikking van de bedrijfspgroep Detailhandel begrenst nader een gedeelte van het gebied, hetwelk onder de hoofdgroep Handel ressorteert, doch de beschikking, houdende instelling van de vakgroep „Detailhandel in IJzerwaren en Gereedschappen, Verwarmings- en Sanitaire Artikelen” bakent binnen het aldus begrensde gebied van den detailhandel weer een aantal nieuwe gebieden af (de gebieden nl. van de aldaar genoemde onder-vakgroepen). Beide beschikkingen, zoowel die van de bedrijfspgroep Detailhandel als die van laatstgenoemde vakgroep, vallen onder de formuleering van artikel 3, lid 1. Werd nu bijv. een ijzerwarenhandelaar bij de hoofdgroep Handel aangesloten en begon dus voor dezen het lidmaatschap te loopen op het moment van afkondiging van eerstgenoemde, dan wel door de laatste beschikking? Bezie men de zaak practisch, dan moet men tot het laatste besluiten. Immers, stelregel moet toch zijn, dat men tegenover de verplichting tot organisatie, welke men een ondernemer oplegt, noodzakelijkerwijze ook bepaalde rechten, bepaalde voordeelen stelt. En deze voordeelen kan de betrokken ondernemer niet deelachtig worden van de bedrijfspgroep Detailhandel, die niet geroepen is en niet in staat is om hem de behartiging van zijn specifieke vakbelangen te verzekeren. Dit laatste kan slechts de vak- c.q. ondervakgroep, de laagste organisatie dus, en het is daarom rationeel om aan te nemen, dat het lidmaatschap eerst ingaat op het oogenblik, dat de ondernemer van dit lidmaatschap ook de voordeelen kan genieten, dat is dus op het moment van instelling van deze laagste organisatie.

Het heeft er den schijn van, alsof dit betoog slechts academische waarde heeft. Dit is toch geenszins het geval; voor tal van ondernemingen is dit vraagstuk ook van practische beteekenis, zooals hieronder moge blijken.

Een onderneming wordt dus door een instellingsbeschikking, als boven besproken, op grond van artikel 3, lid 1, tot „lid” van de betrokken hoofdgroep. Daarnaast bestaat een lidmaatschap van de lagere organisaties,

⁴⁾ Voor den handel is het bovenstaande van het meeste belang, omdat daar de instellingsbeschikkingen trapsgewijze zijn afgekomen. Bij de andere hoofdgroepen luiden de beschikkingen per hoofdgroep, hetzij per bedrijfspgroep.

afgeleid van dat der hoofdgroep, op grond van een daad van de hoofdgroep, vgl. artikel 3, lid 2: „De verdeling van de leden over de lagere organisaties geschiedt door de hoofdgroep”. Men kan het derhalve aldus zien, dat een onderneming, behalve van de hoofdgroep, lid is van alle lagere organisaties. Men kan ook aldus redeneeren, dat deze ondernemer lid is van de hoofdgroep Handel, als draagster van het lidmaatschap van alle ondernemingen, die den handel uitoefenen, dat hij door of vanwege de hoofdgroep⁵⁾ bij de laagste organisatie wordt ingedeeld en dat de tusschenliggende organisaties geen individuele leden kennen, doch slechts corporatieve leden, nl. de vak- en ondervakgroepen, resp. de ondervakgroepen. Dit is ook practijk. Deze „hoogere” organisaties hebben in het algemeen niets met de individuele ondernemers van doen, zij hebben met deze in den regel ook geen contact: haar leden zijn de onder haar ressorteerende groepen. Een en ander sluit uit den aard der zaak niet uit, dat de hoogere organisatie een zuiver administratief contact met de individuele ondernemingen onderhoudt, zooals de bedrijfsgroepen bijv. in vele gevallen voor de contributie-inning en voor de vorming van een cartotheek zorg dragen. Wanneer dan ook bijv. de bedrijfsgroep Groothandel een cartotheek verzorgt, dan geschiedt dit niet, omdat zij behoefte gevoelt om met elk der in deze cartotheek geregistreerde ondernemingen in rechtstreeksch contact te staan (dit toch blijft in eerste instantie aan de lagere organisaties voorbehouden), doch omdat zij als centraal orgaan — men denke hier aan de statistische taak en aan de zorg voor een juiste indeeling — daartoe als het ware aangewezen is.

Moeilijkheden bij de indeeling der ondernemingen.

Elk streven om te komen tot een sluitende organisatie van het bedrijfsleven, elk streven om dit zoo oneindig gevarieerde bedrijfsleven te dwingen in een naar zijn aard onsoepel systeem van bepalingen, zal noodzakelijk een aantal bezwaren ontmoeten, welke niet te ondervangen, doch ten hoogste te beperken zijn. Elke indeeling van het bedrijfsleven in een aantal groepen zal onafwendbaar een stroef, schematiserend karakter hebben, hoe vaag de grenzen dezer groepen ook worden aangegeven en hoe ruim ook, in verband daarmee, de armslag bij de indeeling kan zijn.

Men stelle zich immers voor, hoe de organisatie plaats vindt. Het bedrijfsleven wordt in een zestal groote stukken gedeeld (hoofdgroepen). Uit den aard der zaak treden reeds hier onmiddellijk leemten aan den dag, doordat er tal van ondernemingen zijn, die onder geen dier zes hoofdgroepen kunnen worden ondergebracht. Men denke bijv. aan ondernemingen als nachtvogelbedrijven, in het algemeen aan de zgn. dienstverleeningbedrijven, wier karakter nog in het geheel niet duidelijk is. Anderzijds vinden *overlappings* plaats, doordat een onderneming op grond van haar functie logischerwijze tot twee groepen zou kunnen worden gerekend, zoodat discriminatie dient plaats te vinden. Een soortgelijke cumulatie van leemten en over-

⁵⁾ In de practijk vindt de indeeling meestal niet door de hoofdgroep plaats, doch door de bedrijfsgroepen. De bepaling, dat indeeling door de hoofdgroep plaats vindt, heeft dan ook blijkbaar meer ten doel het beginsel tot uitdrukking te brengen, dat, ingeval van meningsverschil omtrent de indeeling, door welke oorzaak ook, de hoofdgroep de beslissende instantie is. Bij verschil van mening *tusschen twee hoofdgroepen* beslist de Secretaris-Generaal (zie artikel 24 Derde Uitvoeringsbesluit). Door artikel 13, lid 4, van het Vijfde Uitvoeringsbesluit is deze bevoegdheid door den Secretaris-Generaal aan den Raad voor het Bedrijfsleven overgedragen. Uiteraard zal deze procedure uitzondering blijven, daar in de meeste gevallen tusschen de betrokken hoofdgroepen wel een compromis kan worden bereikt. Het zal hier meestal wel niet gaan om de indeeling van één of meer individuele ondernemers, doch eerder om het onderbrengen van een categorie ondernemers bij de ene dan wel bij de andere hoofdgroep. In vele gevallen zal de practijk er toe leiden om het bedoelde overleg tusschen twee hoofdgroepen aan een bepaalden vorm te binden (vgl. als voorbeeld van een dergelijk orgaan van overleg de Commissie Afbakening Industrie/Ambacht).

lappingsen in de organisatie herhaalt zich bij de onderverdeling der hoofdgroepen, vervolgens nogmaals binnen de bedrijfsgroepen en in sommige gevallen tenslotte nogmaals binnen de vakgroepen.

De aard van de organisatie brengt, met zich, dat zooveel mogelijk gelijksoortige ondernemingen binnen één groep worden samengevoegd. Ware dit niet het geval, dan zou immers de organisatie niet of niet-doelmatig haar taak kunnen vervullen. Elk van die groepen van gelijksoortige ondernemingen wordt nu als het ware geïsoleerd beschouwd en voor deze groepen worden vervolgens instellingsbeschikkingen gemaakt. Aldus heeft men bijv. in den detailhandel beschikkingen gekregen voor den detailhandel in kruidenierswaren, — in brood, — in zuivel en enkele tientallen andere groepen. En aldus kon ongeveer 99% van den detailhandel worden ingedeeld, doch tal van ondernemingen zijn voorshands onorganiseerbaar gebleven, omdat voor hen geen instellingsbeschikking aanwezig is (detailisten in touw, — in brandblusch-apparaten bijv.). Uiteraard zou het mogelijk zijn deze (meestal kleine) ondernemingen in een bepaalde groep onder te brengen door de instellingsbeschikking van deze groep ruim te interpreteren. Voorts bestaat evenzeer de mogelijkheid al deze ondernemingen, welke bij den huidige stand van zaken niet in de bestaande groepen passen, bijeen te organiseren in een te vormen „sluitgroep”. Alvorens daartoe over te gaan, bedenke men echter, dat moet worden georganiseerd niet om der wille van het organiseren zelf, doch slechts dan, wanneer men tegenover de (vaak zware) verplichtingen, welke men den ondernemer door het lidmaatschap oplegt, bepaalde rechten kan stellen, en wanneer hem in elk geval de volledige behartiging van zijn, in dit geval specifieke, belangen kan worden gewaarborgd. Noch door organisatie in een „sluitgroep” als bovenbedoeld, noch door indeeling bij een bestaande verwante groep zou een dergelijke belangenbehartiging worden bereikt.

Dezelfde moeilijkheid doet zich bij het ambacht met zijn sterke specialisatie in nog sterker mate voor. Voor vele ambachtsbedrijfjes heeft men van organisatie voorloopig moeten afzien, omdat geen groepen aanwezig zijn, waarbij zij zouden kunnen worden ondergebracht⁶⁾.

Wij komen in dit verband nog in het kort terug op de boven gedane bewering, dat het lidmaatschap van de ondernemingen — d.w.z. de aansluiting bij de hoofdgroep — eerst ingaat op het moment van instelling van de laagste organisatie. Vooral voor de zoo juist besproken onorganiseerbare ondernemingen is deze constatering van belang, omdat daarmee wordt vastgelegd, dat zij, voordat de instellingsbeschikking van de laagste organisatie, waartoe zij behooren of waarbij zij worden ingedeeld, is tot stand gekomen, niet deel uitmaken van de zelfstandige organisatie van het bedrijfsleven, en dat hun uit dien hoofde geen verplichtingen kunnen worden opgelegd, terwijl zij uiteraard ook van de aan het lidmaatschap verbonden voordeelen verstoken blijven⁷⁾.

Uit het bovenstaande kan reeds blijken, dat het ontbreken van het lidmaatschap de uitoefening van het bedrijf niet kan verhinderen of, anders uitgedrukt, dat het behooren tot de organisatie van het bedrijfsleven niet maar zonder meer — tenzij, zooals in ons vorig artikel werd betoogd, bij een erkenningsverordening *uitsluiting* van het lidmaatschap plaats heeft gevonden —, en zeker niet in de huidige fase van organisatie, als voorwaarde kan worden gesteld voor de uitoefening van het bedrijf. Daarom is het o.i. ook onjuist en getuigt het van een verkeerd inzicht in het wezen en den opbouw van de

⁶⁾ Een kleine bloemlezing uit deze categorie: mostermakerij, fabricage van bakkerij-spuitzakken, lekstoppenfabriek, vervaardiging van dichtingsmateriaal, — van Haariemmerolle, — van kleermakersbusten, — van plantaardig ketelsteenmiddel, — van schoenzooltjes, — van anti-ladderproduct, snuifabriek, e.t.q.

⁷⁾ Anders in een artikel onder de rubriek „Handel” in „Economische Voorlichting” 1943, no. 3, pag. 66.

organisatie, dat het lidmaatschap van een bedrijfsorganisatie bijv. door Rijksbureaux als eisch wordt gesteld voor het verkrijgen van toewijzingen. Hoogstens zou men kunnen verlangen, dat wordt aangetoond, dat de onderneming zich op de voorgeschreven wijze bij een organisatie heeft aangemeld. Tal van ondernemingen worden thans door het stellen van een eisch als boven bedoeld onnodig gedupeerd.

In dit verband moge er tevens op worden gewezen, dat de indeeling bij en daarmede het lidmaatschap van een bepaalde bedrijfsorganisatie slechts *organisatorische betekenis* heeft en dat deze indeeling niet steeds met het werkelijke economische karakter van de betrokken onderneming behoeft overeen te stemmen. Zoo zijn bijv. tal van ambachtsondernemingen om redenen van doelmatigheid of wegens andere motieven bij de organisaties van de industrie ingedeeld. Het zou dan ook onjuist zijn, indien men voor de behandeling van deze ondernemingen bijv. bij marktregelingen deze organisatorische indeeling als norm zou gaan stellen. Men zie bijv. een circulaire van de ondervakgroep Gortpellerijen van 23 April 1942, waaruit kan blijken, dat voor de beoordeeling, of aan een bepaalde onderneming de grossiers- dan wel de detaillistenprijs zal worden berekend — o.i. volkomen ten onrechte —, de inschrijving bij de bedrijfs-groep Groothandel als maatstaf wordt genomen.

Naast de zoojuist besproken leemten ontstaan ook regelmatig *overlappingsen*, n.l. wanneer een onderneming voor de uitoefening van één functie bij twee of meer groepen zou zijn onder te brengen. De hier bedoelde bezwaren zijn, naar de praktijk uitwijst, zij het na vaak langdurig overleg, in de meeste gevallen wel op te lossen door middel van door de betrokken groepen af te sluiten „afbakeningsovereenkomsten”, waardoor de werkterreinen van elk dier groepen zoo nauwkeurig mogelijk worden omgrensd en op basis waarvan vervolgens de indeeling plaats vindt.

Alle hierboven uiteengezette bezwaren krijgen uiteraard nog meer reliëf door de buitengewone snelheid, waarmede de organisatie van het bedrijfsleven haar beslag heeft gekregen. De enorm korte tijd, waarbinnen deze organisatie is tot stand gekomen, heeft, zooals vanzelf spreekt, zijn sporen nagelaten. Zonder dat een langdurige voorbereiding mogelijk was, zonder dat den organisatoren een alzijdige oriëntatie was gegund, moest deze zeer ingewikkelde materie worden ter hand genomen. In talrijke gevallen miste men nauwkeurige recente gegevens over de structuur van den te organiseren bedrijfstak en andere data, welke feitelijk noodzakelijk zouden zijn geweest om de meest doelmatige organisatie te kunnen opbouwen. En verder ligt het voor de hand, dat concrete bezwaren tegen de wijze van opbouw eerst in de praktijk van het organisatieleven naar voren kwamen. Het is dan ook te verwachten, dat nog jaren zullen verlopen, — jaren, waarin de organisatie op tal van punten zal moeten worden aangevuld of gewijzigd en overeenkomsten de noodzakelijke scheiding van werkterreinen zullen moeten brengen — alvorens kan worden gezegd, dat de in de gegeven omstandigheden meest doelmatige opbouw is bereikt.

Dubbel en meervoudig lidmaatschap.

Een ander bezwaar, hetwelk inhaerent is aan een strak en consequent doorgevoerd organisatie-systeem, zooals het hier te lande toepassing heeft gevonden, is dat van het dubbel en zelfs meervoudig lidmaatschap. Zooals boven reeds bleek, wordt niet de onderneming als zoodanig georganiseerd, doch de onderneming, een bepaalde functie op het gebied van het bedrijfsleven uitoefenende. Een dubbele of meervoudige organisatie vindt dus *niet* plaats wegens dezelfde werkzaamheid. Noodzakelijk wordt dubbele of meervoudige organisatie echter steeds, zoodra binnen één onderneming *verschillende* werkzaam-

heden, vallende onder *verschillende* instellingsbeschikkingen, worden uitgeoefend. Organisatie binnen vijf of zes groepen is dan ook, met name in groothandel, kleinhandel en ambacht, geënzins uitzondering⁹⁾. Voor de groepen heeft dit deze consequentie, dat zij naast die ondernemingen, die in den betrokkén bedrijfstak hun hoofdbedrijf hebben, tevens als lid krijgen toegewezen al die ondernemers, die in dezen bedrijfstak een nevenbedrijf uitoefenen. De groep Detailhandel in Lederwaren bijv. zal dus moeten opnemen, behalve die handelaren, die genoemde artikelen in hoofdbedrijf of als min of meer belangrijk nevenartikel voeren, ook de duizenden kappers-bedrijven, byouteriezaken, winkels in damesmode-artikelen, enz., die eveneens, zij het vaak in zeer geringe mate, het artikel lederwaren verhandelen. Bij deze redeneering wordt er van uitgegaan, dat de hier bedoelde ondernemingen overigens aan de normen voldoen, die de in ons vorig artikel besproken „erkennings-verordeningen” voor het lidmaatschap van een bepaalde bedrijfsorganisatie zullen stellen.

Men kan een dergelijke wijze van organisatie, vooral voor de kleinere bedrijven, te bezwaarlijk achten, de tekst van het hierboven weergegeven artikel 3 laat o.i. de mogelijkheid voor een andere interpretatie niet open. In dezelfde richting wijst ook de term „omvatten” in de verschillende instellingsbeschikkingen („de groep omvat alle in Nederland gevestigde ondernemingen, welke enz.”), welken term men zeker zal moeten opvatten in den zin van „neemt als leden op” en niet slechts als „onderwerpt aan haar rechtsmacht”. Ook de praktijk maakt het wenschelijk, dat juist de kleine bedrijfjes volledig in de organisatie worden opgenomen. Wil een bepaalde groep leiding kunnen geven aan haar bedrijfstak, wil zij haar taak tegenover de centrale Overheid en tegenover het aan haar zorgen toevertrouwde deel van het bedrijfsleven ten volle vervullen, dan is het noodzakelijk, dat zij ook de kleine bedrijven, die trouwens vaak de meeste moeilijkheden zullen berokkenen en voor een doeltreffende ordening de grootste hindernissen opleveren, kent en onder haar hoede neemt. In „Economische Voorlichting” no. 3, pag. 57 jg. '43, wordt in een artikel, „De omvang van de verordenende bevoegdheid der bedrijfsorganisaties”, o.i. ten onrechte, een andere opvatting verdedigd. De schrijver poneert in dit artikel zijn stelling, dat de verordeningen der groepen ook niet-leden binden, en noemt dan als praktisch argument voor deze stelling, dat daardoor de gelegenheid ontstaat om de organisatie zoo eenvoudig mogelijk te houden. Ondernemingen, welke bepaalde handelingen slechts in zeer beperkten omvang verrichten, behoeven — aldus wordt betoogd — niet voor deze handelingen georganiseerd te worden, omdat zij toch aan de verordeningen van de desbetreffende groep onderworpen zijn.

Deze redeneering is o.i. niet juist. Niet alleen eischt artikel 3 de organisatie van alle ondernemingen, ook van die, welke op het betrokken gebied slechts in beperkte mate werkzaam zijn, zulks is ook noodzakelijk, wil de betrokken groep haar doeleinden kunnen verwezenlijken.

Boven werd reeds toegegeven, dat de door artikel 3 gestelde eisch, dat alle, ook de kleinste ondernemingen, voorzover zij aan de lidmaatschapseischen voldoen, als lid van de organisatie moeten worden opgenomen, en de groepen en de ondernemingen vaak (vooral administratief) onevenredig zwaar zal belasten. Een al te groote administratieve rompslomp kan wellicht worden voorkomen door overeenkomsten tusschen de belanghebbende groepen, waarbij de registratie (eventueel ook de contributie-inning) van bepaalde categorieën van ondernemingen, die tot elk dier groepen behoren, aan

⁹⁾ Bij voorkeur wordt het betoog met voorbeelden uit handel en ambacht gestaafd, omdat daar dit vraagstuk het meest spreekt en omdat daar de moeilijkheden, verband houdende met de lidmaatschapsproblemen, meer naar voren komen dan in de overige organisaties.

één van hen wordt opgedragen. Formeel blijven de ondernemingen dus van elk der betrokken groepen lid — zoodat de constructie van het bovenvermelde artikel in „Economische Voorlichting” niet noodig is —, doch administratief (eventueel ook financieel-administratief) wordt een aanmerkelijke vereenvoudiging van de organisatorische belasting, voor de groepen zoowel als voor de leden, tot stand gebracht. ⁹⁾

Is een vergaande organisatorische belasting in vele gevallen al niet te voorkomen, wel is getracht de grootste bezwaren er aan te ontnemen door het creëren van enkele graden van lidmaatschap, nl.

Hoofdeden, vakleden en bijzondere niet-betalende leden.

Ingevolge het tweede lid van artikel 3 — hierboven reeds gereleveerd — wordt een onderneming, die werkzaam is op het gebied van meer dan één bedrijfsorganisatie, ingedeeld:

als *hoofdlid* in die bedrijfsorganisatie, op het terrein waarvan het voornaamste deel harer werkzaamheid ligt; in andere organisaties wordt zij ingedeeld als *vaklid*, of in geval van onbelangrijke, resp. slechts in hulpbedrijf plaats vindende werkzaamheid, als *niet-betalend bijzonder lid*.

Deze gradatie geldt naar den letter slechts voor de organisaties binnen één hoofdgroep, zoodat bijv. een groothandelaar-detailist als hoofdlid bij den groothandel en als vaklid bij den detailhandel, of omgekeerd, zal worden ingedeeld. Zeker is, dat in de huidige fase van opbouw, nu de samenwerking op dit terrein tusschen de groepen nog niet geperfectionneerd is, aan deze onderscheiding nog niet veel aandacht zal worden geschonken. Hoewel zulks niet met zooveel woorden uit den tekst van artikel 3 blijkt, zal het doelmatig zijn, indien men bovenbedoelde gradatie-regeling naar analogie ook binnen de lagere organisatie toepast, zoodat in bovengenoemd voorbeeld de ondernemer binnen de bedrijfsgroep Detailhandel nog eens in de resp. vak- en ondervakgroepen als hoofdlid, vaklid en bijzonder lid zal moeten worden ingedeeld. ¹⁰⁾

Deze lidmaatschapsgradatie kan, indien consequent doorgevoerd, zoowel voor de groepen als voor de betrokken ondernemingen een aanzienlijke vermindering van de organisatorische belasting, resp. een efficiënte verdeling van deze belasting bewerkstelligen. Eenerzijds zou een regeling te treffen zijn, zooals deze elders bestaat en volgens welke de resp. vakbelangen van den ondernemer door alle betrokken groepen worden behartigd, doch de algemeene belangenbehartiging (d.i. dus de behartiging van andere dan specifieke vakbelangen) slechts geschiedt door de groep, waarbij de ondernemer als hoofdlid is ingedeeld.

Anderzijds zal met behulp van deze gradatie door de organisaties, voor wat betreft het contact met haar leden, een bepaalde arbeidsverdeling kunnen worden toegepast. Zoo kan men zich indenken, dat met een belangrijke aanwijzing van den voorzitter van een hoofdgroep, welke aan alle leden individueel moet worden ter kennis gebracht, aldus wordt gehandeld, dat de bedrijfs- of vakgroepen hierbij worden ingeschakeld, die bedoelde aanwijziging slechts aan haar hoofdeden verzenden, waardoor wordt bereikt, dat elk der bij de hoofdgroep ingedeelde ondernemingen deze slechts eenmaal ontvangt. Ook in tal van andere gevallen kan, door op bovenomschreven wijze te handelen, worden voorkomen, dat de meer-

voudig georganiseerde onderneming de organisatie als een last gaat ondervinden (overstroming met papierlawines, overmatige enquêteering, enz.).

De derde hierboven genoemde categorie van leden, de bijzondere niet-betalende leden, wordt gevormd door hen, die de voor de desbetreffende groep van belang zijnde werkzaamheden slechts in onbelangrijke mate, resp. slechts in hulpbedrijf verrichten.

Onder „hulpbedrijf” zal men, gezien het verband met de overeenkomstige Duitse bepalingen, moeten verstaan hetgeen de zgn. „Reform-Erlass” van 7 Juli 1936 met dien term aanduidt, nl. een bedrijf, dat, op een voor soortgelijke ondernemingen typische wijze, overwegend voor de eigen behoefte van de onderneming werkt en slechts bij wijze van uitzondering of in relatief onbetekenende mate voor de vrije markt.

Wanneer bepaalde werkzaamheden slechts in *onbelangrijke mate* worden verricht, is in het algemeen moeilijk uit te maken. Het gaat hier uiteraard om een absoluten norm, niet om een relatieve, d.w.z. niet om de vraag, of een werkzaamheid voor een bepaalde onderneming al dan niet belangrijk is. Omtrent dergelijke normen zullen het best de betrokken groepen kunnen adviseeren. Bij gemis aan een desbetreffende bepaling zal men op grond van artikel 3, lid 2, Tweede Uitvoeringsbesluit moeten aannemen, dat de beslissing omtrent „Unerheblichkeitsgrenzen” door de hoofdgroep plaats vindt, zij het dan ook, dat deze haar bevoegdheden aan de bedrijfsgroep kan delegeren.

Het praktische nut van het bijzondere lidmaatschap ligt in de omstandigheid, dat de onderneming voor het desbetreffende onderdeel contributie-vrijstelling wordt verleend. Kan dus op dergelijke wijze een financieele overbelasting worden voorkomen, in organisatorisch opzicht zal een vermindering van de belasting in de praktijk wel niet gemakkelijk zijn te verwezenlijken, gezien de noodzaak — waarop reeds hierboven werd gewezen —, dat de bedrijfsorganisaties juist uit praktische motieven alle ondernemingen, ook de zeer kleine, in haar gelederen opnemen.

Mr. J. F. B. VERMAAS.

DE ONTWIKKELING OP DE INTERNATIONALE EFFECTENBEURZEN IN 1943

II.

Brussel.

De beurs van Brussel, waar het koersniveau wegens het ontbreken van stopkoersen veel sterker was gestegen dan in Amsterdam en Berlijn, heeft, in tegenstelling met de beide laatste beurzen, in 1943 een belangrijke reactie te zien gegeven. Een groot deel van het koersverlies — zeer ruw genomen de helft — kon de laatste maanden echter weer worden ingehaald. Het algemeen indexcijfer was nl. als volgt:

9 Mei 1940 = 100

	aandeelen	obligaties
31 Dec. 1942	357,4	134,37
19 Jan. 1943	377,3	134,57
6 Aug. 1943	282,8	136,19
29 Oct. 1943	333,3	136,79
29 Dec. 1943	342,5	137,45

Het koersbeeld hangt dus nauw samen met de militaire en politieke ontwikkeling. Het laagste niveau valt ongeveer samen met het aftreden van Mussolini. De aandelenmarkt blijkt zeer gevoelig te zijn voor exogene invloeden, de obligatiemarkt bleef er daarentegen vrijwel immuun voor. Duidelijker wordt dit nog, als wij het koersverloop gedurende den oorlog bezien van een vijftal van de meest toonaangevende aandelen:

⁹⁾ Men vgl. omtrent deze materie nog het artikel „Collectieve aansluiting bij bedrijfsorganisaties” in „Economische Voorlichting” no. 33 van 12 Nov. j.l.

¹⁰⁾ Door de Centrale Carthotheek Detailhandel-Ambacht, welke voor den detailhandel en het ambacht voor een voorloopige indeeling heeft zorg gedragen, is een onderscheiding tusschen hoofdeden en vakleden tot stand gebracht. Een verdergaande splitsing kon, bij gebreke van normen, welke door de groepen zelf dienen te worden opgesteld, nog niet worden gemaakt.

Belg. francs	9 Mei	hoogste koersen in			2 Aug.	24 Dec.
	1940	1940	1941	1942	1943	1943
Soc. Gén. de Belgique	1.925	5.275	11.250	11.500	7.510	9.200
Sofina	4.950	12.300	29.900	28.900	20.210	25.550
Angleur Athus	354	760	1.150	1.065	760	825
Union Minière ..	3.345	7.000	13.800	13.500	9.580	11.800
Brufina	328	845	1.850	1.745	1.200	1.425

In 1943 hebben de voornaamste aandelen groote koersfluctuaties te zien gegeven. Een aantal voorbeelden doen wij hier volgen.

	Hoogste 1943	Laagste 1943	Eind Dec. 1943	Hoogste in % laagste
Oude schuld	95,95	88,50	95,95	108,4
Em. 3½ % '37	95,40	90	94,80	106
Geunif. schuld	102,8	100	102,80	102,8
Brufina	1.700	1.100	1.395,00	154,5
Cofinindus ..	547,50	381	440	143,7
Electrobel ..	4.300	2.900	3.820	143,7
Electrorail ..	7.600	5.850	6.850	129,9
Sofina	31.100	19.510	25.460	159,4
Cockerill ..	4.440	3.065	3.450	144,9
Ougrée				
Marihaye	1.685	1.175	1.322	143,4
La Lainfère	3.200	2.060	2.705	155,3
Viscose	2.625	1.520	2.055	172,7
Un. Cotonn.	6.990	4.510	5.760	155
Geomines	1.850	1.160	1.497	159,5
Katanga pref.	149.900	90.000	118.200	166,6
Katanga ord	122.900	74.900	100.250	164,1
Kilo Motopb.	822,50	602,50	750	146,5
Un Minière	13.700	9.200	11.660	148,9
Fin. Caout ..	470	317	378	148,3
Englebert ..	4.390	3.325	4.090	136,1
Pap. Belg. p.	1.990	1.400	1.745	142,1
Innovat. f. . .	14.550	10.100	13.710	144,1

De tegenstelling van dit bewogen beeld tot het volmaakt onbewogen karakter der Nederlandsche aandelenmarkt is slechts schijnbaar. Hier te lande nl. verhinderden de stopkoersen een verdere stijging boven het niveau van begin November 1942 voor Olies, Cultures e.d. en boven het niveau van begin Maart 1943 voor binnenlandsche industrieelen en andere soorten. Dezelfde stopkoersen verhinderen thans een daling onder dat niveau, omdat het niet mogelijk bleek alle aankooporders tegen die stopkoersen uit te voeren, wegens het ontbreken van voldoende resp. van ebnig aanbod. De geaccumuleerde achterstallige aankooporders worden in een fonds als Kon. Olies thans nog geschat op 2.000 à 2.500 stuks, zoodat men thans nog bezig is aan orders van November vorige jaar; in H.V.A.'s en Unilevers op verschillende honderden stuks. In binnenlandsche industrieelen is de achterstand veel geringer, in vele gevallen bestaat hij niet meer.

In Parijs en Brussel kent men dezen toestand niet. Daar konden vraag en aanbod vrij in evenwicht komen en was de koers — in tegenstelling tot Amsterdam — de uitdrukking van de feitelijke verhoudingen van vraag en aanbod.

Londen.

Men kan moeilijk zeggen, dat de Londensche beurs in 1943 een inflatiekarakter heeft gedragen, hoewel enkele verschijnselen daar wel aanleiding toe zouden hebben kunnen geven. De praktische conclusies, die de aandelenmarkt uit deze verschijnselen heeft getrokken, werden voor een deel weer door andere overwegingen teniet gedaan, zooals de hooge belastingen, de moeilijke grondstoffvoorziening, de moeilijke positie van de Britsche industrie na den oorlog — met name wat betreft haar concurrentievermogen t.o.v. de Amerikaanse industrie. Ook het ontstaan van industrieën in landen, die vóór den oorlog een belangrijk afzetgebied voor Engeland waren, en het gevaar van een toenemend streven naar autarkie werken remmend op den ondernemingslust ter beurze. In dit verband trok voortdurend de buitengewone achteruitgang der Engelsche betalingsbalans sterk de

aandacht, mede omdat de voorwaarden voor de grondstoffvoorziening na den oorlog hier nauw mede samenhangen.

Ook de tendenz tot toeneming der sociale — naast de fiscale — lasten (o.a. Beveridge-plan) vormden tijdelijk een beursfactor, die een domper zette op een potentiële inflatie-hausse, welke zoo nu en dan dreigde door te breken, als gevolg van de, ook in Engeland met een toenemende goederenschaarschte hand in hand gaande, groote geldruimte, een dreiging, welke steeds prompt werd gevolgd door het lanceeren van geruchten, dat de Overheid een ongemotiveerde koersstijging niet zou toelateren.

Wat de algemeene factoren, die de beursstemming tot stand brachten, betreft, heeft het oorlogs- en het politieke nieuws per saldo weinig invloed gehad. Zoo bleek de lichte hausse na den inval in N.-Afrika slechts kortstondig, al bleven de oorlogsindustrieën (Armstrong en Vickers) en koloniale waarden, alsmede, binnenlandsche industrieelen, zooals „Courtaulds" en „Imperial Chemical", hierdoor niet onbeïnvloed. Meestal deden zuiver financieel-economische berichten de beurs spoedig weer naar de realiteit terugkeeren. Zoo is niet te ontkennen, dat het bekend worden van berichten als de winstdaling der „British American Tobacco" met ongeveer 25 %, nl. van £ 4,09 tot £ 3,07 miljoen, gepaard gaande met een dividendverlaging van 1½ tot 10%, wel geschikt waren om iedere hausse te temperen, resp. in haar tegendeel te doen verkeeren. In het onderhavige geval bijv. viel hieruit weer gemakkelijk te concludeeren tot een, de Empire-situatie typeerende, ontwikkeling. Men realiseerde zich nl., dat het verlies niet alleen uit het Oost-Aziatische bedrijf voortvloeide, doch evenzeer uit de Amerikaanse dochtermaatschappijen, welke aandelen bij de „Reconstruction Finance Corporation" moesten worden verpand.

Om den haverklap waren er voor het overige berichten, die den Engelschen belegger op onaangename wijze herinnerden aan den voortdurenden achteruitgang der betalingsbalans. Zoo bijv. de officieele verklaring van Zuid-Afrikaansche zijde, dat als regel geen goud meer aan Engeland afgegeven zou worden, daar men dit zelf noodig heeft voor betaling van den goederenimport uit de Vereenigde Staten. Het moederland zou nog slechts goud krijgen voor terugbetaling van in Londen opgenomen leeningen, zoodat de goudstroom uit dien hoofde wel niet groot meer zal zijn geweest. In dit verband waren zoowel de goudkwestie als de verhouding \$—£ voortdurend onderwerp van discussie, die de marktstemming nu eens in de eene, dan weer in de andere richting tenderden te beïnvloeden, al naar gelang men meende, dat, hetzij bij het goud, hetzij bij de toekomstige vaststelling der valutaverhouding, de — Engelsche, resp. de Amerikaanse — import-, de export- of de financieele belangen de overhand zouden krijgen.

Blijkbaar gaf men zich echter wel terdege rekenschap van het geleidelijk duidelijker wordende Amerikaanse overwicht, hetwelk na den oorlog zoo maar niet weer ongedaan zal zijn gemaakt. De berichten, die dienaangaande omtrent enkele voor de Londensche beurs belangrijke artikelen binnendruppelden, lieten aan duidelijkheid niets te wenschen over. Zoo bijv. die over de oprichting-door den Amerikaanschen Staat van de „Rubber Reserve Corp.", de „Petroleum Reserve Corp." en de „Metals Reserve Corp.", (koper en tin). De werkzaamheden dezer grootsch opgezette ondernemingen tot beheersching der grondstoffmarkten, wijzen er duidelijk op, dat hier een blijvend gevaar voor de Engelsche belangen aanwezig wordt geacht. Teekenend is in dit verband bijv., al zegt het bij de huidige marktconstellatie niet veel, dat de prijs voor synthetische rubber in de Vereenigde Staten dezen herfst lager werd gesteld dan die voor natuurrubber. Dat rubberaandelen hierop te Londen niet reageerden, is niet zoo onbegrijpelijk, daar deze na de bezetting van Malakka

door Japan eind 1941 — in tegenstelling met die te Amsterdam — met 50% waren gedaald, waarop later weer een behoorlijk herstel intrad, toen men zich realiseerde, dat het koersniveau zelfs beneden het bedrag der in Londen bij de betreffende ondernemingen aanwezige liquide middelen was gedaald. Een ander teeken van de expansie der Vereenigde Staten op de grondstofmarkten was bijv. de overdracht van £ 1 miljoen nom. deelnemingen aan de „Rhodesian Anglo American of South Africa”.

De Amerikaanse penetratie op de petroleummarkt (Mexico, Venezuela, het Nabije Oosten) is té bekend. Wij memoreeren slechts het afstaan van de Iraq Petroleum belangen door de „Anglo Iranian” en de „Royal Dutch” aan de Vereenigde Staten.

De eenige afdeling van de Londensche beurs, die geregeld onder invloed van inflatie-vrees stond, was die der Zuid-Afrikaansche mijnen (goud en diamant), waarbij men echter wel moet bedenken, dat het grootste deel der vraag uit Zuid-Afrika zelf kwam, welk land van de groote geldruimte en de onmogelijkheid, waarin het moederland verkeert om voldoende goederen te leveren, gebruik maakt om aandelen terug te koopen. Voor de Zuid-Afrikaansche goudmijnen komt daar nog de overweging bij, dat de ontwikkeling der Keynes-White-plannen geacht wordt meer in de richting te gaan van een blijvende rol van het goud bij de door Engeland en de Vereenigde Staten besproken wereldvaluta-ordening, dan aanvankelijk werd gedacht. Bovendien overwoog men, dat na den oorlog alle landen min of meer van inflatie zullen blijken te hebben geleden, zoodat men meent, dat voor goudmijnen een „gouden tijd” zal aanbreken. Intusschen zijn de productiekosten der goudmijnen thans gestegen (in 1942 van 99,6 sh. tot 101,7 sh. per ounce fijn goud), gedeeltelijk als gevolg van de exploitatie van mijnen met lager ertsgehalte, verder t. g. v. hoogere belastingen en hoogere onkosten, als gevolg van lagere productie¹⁾. De totale goudmijndividenden zijn dan ook teruggelopen van £ 21 miljoen over 1940 tot £ 19,4 miljoen over 1941 en £ 17,5 miljoen over 1942. Over vrijwel de geheele linie hebben de goudmijnen haar dividenden verlaagd.

Enkele voorbeelden:

Uitgekeerde dividenden in 0/0.

	interim 1943	totaal 1942	totaal 1941
East geduld	27½	55	62½
Randfontein	?	18½	22½
Witwatersrand	?	17½	23½
Geduld Prop.	30	61½	67½
Crown Mines	50	130	150
Rand Mines	70	160	160

De diamantmaatschappijen daarentegen gaven om verschillende redenen veel betere resultaten te zien. Zoo was bijv. de omzet op de diamantmarkt in het eerste halfjaar van 1943 reeds even groot als in het geheele jaar 1942. De winst van sommige maatschappijen was in 1942 reeds verdubbeld t. o. v. 1941. Als voorbeeld noemen wij de „Consolidated Diamonds of S.W. Africa”.

In millioenen £

	1942	1941
Bruto winst	1,29	0,64
Netto winst	1,08	0,46
Dividend	15 %	15 %

Het gesignaleerde verschijnsel van terugkoop van in Britsch bezit zijnde fondsen doet zich overigens ook voor de staatsfondsen voor, en niet alleen voor die van Zuid-Afrika, doch voor die van alle Empirelanden, alsmede van de Zuid-Amerikaansche staten, die vroeger groote leeningen in Londen hebben opgenomen.

¹⁾ De Z.-Afrik. goudproductie bedroeg in de eerste tien maanden (in 1.000 ounces):

1941	1942	1943
12.001	11.909	10.696

Men zie ook: J. F. C. Schotel: „Zuid-Afrika in oorlogstijd”, in „E.-S.B.” van 5 Januari 1944.

Deze houden thans alle groote saldi in Londen aan, waaruit zij hun schulden verminderen. Sommige staten gingen tot vervroegde aflossing van hun schulden over of kwamen met reorganisatieplannen. Vooral Brazilië en Mexico stelden de City teleur, daar zij in normale tijden steeds zorgenkinderen waren geweest. Wat de Empirelanden betreft, had Engeland liever gezien, dat zij hun saldi hadden gebruikt voor deelneming in Engelsche oorlogsleeningen. In het midden van het jaar was de totale schuld van Engeland aan de sterlingbloclanden reeds tot £ 1 miljard gestegen, welk bedrag met £ 1 miljoen per dag toeneemt, zoodat men voorloopig te Londen rekent op blijvende belangstelling voor obligaties²⁾ en aandelen der betreffende landen. Zelfs al zou het mogelijk zijn deze schulden te consolideeren, dan zou de dienst der leeningen waarschijnlijk toch slechts uit een eventueel exportsurplus na den oorlog kunnen worden betaald. In verband hiermede reageert de beurs steeds gunstig op pogingen, die de industrie thans doet om zich ten deze sterk te maken, o.a. door exportconcentratie, waartoe bijv. plannen zijn uitgewerkt in de industrie voor radio, auto's, rijwielen, katoen en andere.

In dit verband dient ook de scheepvaart afzonderlijk genoemd. Weliswaar werden over 1943 meerendeels nog onveranderde dividenden gedeclareerd, doch deze waren gedeeltelijk mogelijk gemaakt door de zeer ruime liquiditeit en vrijgekomen reserves, daar de boekwaarde der schepen lager was dan de ontvangen vergoedingen voor verloren gegane tonnage. De vraag is echter, of deze vergoeding voldoende zal zijn voor lateren nieuwbouw, resp. aankoop. Voorts hebben de reeders, die feitelijk tot agenten van de Regeering gedegradeerd zijn, al is hun teruggave der schepen in het vooruitzicht gesteld, zorg over de komende concurrentie van de luchtvaart en van de Vereenigde Staten, terwijl zij, wat het heden betreft, over onrendabele vrachtvergoedingen klagen. In het voorjaar is de Regeering hun wenschen — zij het slechts gedeeltelijk — tegemoet gekomen door een schema voor hoogere vrachten toe te staan. Hoewel dit ongeveer neerkomt op een verhooging der vergoedingen van 6 sh. 2d. tot 7 sh. 8 d. per ton per maand, betoogen de reeders, dat de bedrijfskosten nog sterker gestegen zijn. Ook de vergoedingen voor stilliggen zijn verhoogd, onverschillig, of dit al of niet een gevolg is van oorlogsschade. De schadevergoeding wordt te gering geacht, de bouwkosten zouden thans het dubbele van vóór den oorlog bedragen. De Regeering repliceert echter — met verwijzing naar inflatiegevaar — dat de verloren gegane tonnage thans toch slechts zeer gedeeltelijk door nieuwe kan worden vervangen. De situatie is dan ook zoo, dat de beurs weinig belangstelling vertoont voor „schepen”; de belangstelling, die de reeders echter voor schepen toonen, is niet te bevreemden, tengevolge der oorlogsomstandigheden. In dit licht moet men ook de financieringsmaatregelen van enkele scheepvaartmaatschappijen bezien. Zoo kondigde de „British India Steam Navigation” de aflossing van de 4½ % obligatieleening aan, daar zij haar vloot voorloopig toch niet kan vernieuwen. De „Cunard Steamship” kon voor 't eerst sedert 1919 de dividendbetaling hervatten, nadat het vorige jaar de achterstand was ingehaald. Bij de „Ocean Steamship” stegen de reserves van £ 5,4 tot £ 9,6 miljoen, hetgeen echter in wezen niet anders is dan een teeken van goederenschaarschte.

Voor het moment is het een schrale troost, dat de ontwikkeling der bouwkosten in de Vereenigde Staten veel ongunstiger is. Voor de toekomst put men hieruit echter voor de Engelsche werven moed, omdat men hoopt, dat de lagere bouwkosten in Engeland als een magneet op de internationale bouworders zullen werken.

De tankvaart schijnt het ergste getroffen, daar de

²⁾ In het begin van 1944 werd bekend, dat Zuid-Afrika alle leeningen, die te haren laste in Londen uitstonden, heeft afgelost.

reparatiekosten hier een rendabel bedrijf volslagen onmogelijk maken. Zoo heeft de „British Oil Shipping” het dividend gepasseerd, nadat in 1942 nog 15% was uitgekeerd.

Het gemiddelde dividend der lijnrederijen bedroeg over 1942 6,72 %, tegen slechts 4,89 % over 1941, terwijl de reserves nog belangrijk gestegen zijn.

Kunstzijdewaarden waren vrij gunstig gedisponeerd, daar de invoer van katoen en wol moeilijker is geworden. „Courtaulds” en „British Celanese” werden bovendien gestimuleerd door fusiegeruchten, vooral na de overneming van het bankiershuis Cull & Co., dat nauwe relaties heeft met de „British Celanese”, door Morgan Grenville & Co., die in het bestuur van Courtaulds zetelt. In de vergadering der nieuw opgerichte „British Rayon Federation” (doel: export-concentratie) heeft Samuel Courtaulds voor subsidies gepleit op grond van de groote beteekenis van den Engelschen kunstzijde-export na den oorlog. Het financieele resultaat in de industrie was blijkbaar wat beter. Zoo boekte de „British Enka” een nettowinst van £ 66.080 (v. j. £ 56.332), waardoor het verlies werd teruggebracht tot £ 444.448. Teekenend is, dat ook hier wordt overgegaan tot aflossing der 6 % obligatieleening tegen den koers van.... 107 %.

De *petroleumafdeeling* genoot ook goede belangstelling, niettegenstaande de reeks van evenementen in Mexico, Venezuela en het Nabije Oosten. Zoo steeg „Anglo Iranian” van 75 sh. in het begin van het jaar tot 91 sh. eind Juli en 110 sh. eind Augustus. De dividendverhoging van 7½ tot niet minder dan 20% werkte deze hausse sterk in de hand. De sterke dividendverhoging lokte echter critiek uit. Vandaar, dat het aangekondigde interim-dividend van 12½% vergezeld ging van de mededeeling, dat er waarschijnlijk geen slotdividend zal worden uitgekeerd, hetgeen weer een domper zette op de hausse. „Burmah Oil” wist, niettegenstaande de teleurstellingen in het Verre Oosten, het dividend op 12½% te handhaven, dank zij de deelnemingen o.a. in de „Anglo-Iranian”. „Shell Transport”, de zustermaatschappij van de Koninklijke Olie, deelde slechts matig in de hausse, hetgeen met het gebruikelijk geworden dividend van slechts 5%, niet zoo verwonderlijk is. Daar zij niet alleen productie, doch ook distributie-maatschappij is, bleek zij aan veel grooter risico's, met name t. a. v. de Amerikaanse penetratie, blootgesteld, hoewel de verslagen hoog opgaven van de op synthetisch gebied bereikte resultaten.

De *vliegtuigaandeelenmarkt* deelde niet in de oorlogsconjunctuur. De steeds verder gaande nationalisatie van vliegtuigfabrieken uit militaire overwegingen was hier de voornaamste oorzaak. Bovendien zijn de winstmarges blijkbaar niet overdreven, de belastingen daarentegen wel. Ook de uitlating van Cripps, dat de vraag naar vliegtuigen na den oorlog slechts 10% (!) van de huidige zal zijn, bleef niet onopgemerkt.

De *staalindustrie* verkeert in een oorlogsconjunctuur, hetgeen de markt echter slechts sporadisch wist te inspireren. „Dorman & Long” kon de dividendbetaling hervatten en wel met 8%. Eind October werd ook hier aangekondigd, dat de 5% obligatieleening ad £ 3 miljoen zal worden afgelost, waarvoor de middelen zullen worden verkregen uit een verhoging van het aandeelekapitaal van £ 1,67 tot £ 3,67 miljoen.

Allerwegen ziet men het Britsche vennootschapswezen gebruik maken van de geldruimte om de kapitaalstructuur te verbeteren in plaats van hogere dividenden uit te keeren. Men streeft veeleer naar stabiele dividenden.

Voor het *bankwezen* geldt hetzelfde, zoowel wat dividend- als kapitaalpolitiek betreft. Door de toegenomen vreemde middelen, die meerendeels in schatkistpapier moeten worden belegd — een situatie, die na den oorlog wel niet zeer spoedig zal veranderen — is de verhouding van de eigen middelen tot de deposito's zeer ongunstig geworden. Er zijn teekenen, dat zij beneden 3% zal dalen, tegen 10%

vóór den vorigen wereldoorlog. In verband hiermede schijnt — ook om andere redenen — een kapitaalverhoging over de heele linie in het voornemen te liggen. Tegen het streven om de bankwinsten ook door de „Excess Profit Tax” te doen treffen, heeft Mc. Kenna zich reeds bij voorbaat gekeerd met het argument, dat de banken den Staat aan gezond en goedkoop crediet helpen en dat de marge tusschen deposito-rente en schatkistpapier zoo gering is, dat de Staat de belasting eventueel toch zelf zou betalen!

De bankwinsten en dividenden blijven zeer stabiel, zooals uit onderstaande tabel blijkt:

	Netto-winst in miljoenen £			Dividenden in %		
	1942	1941	1940	1942	1941	1940
Lloyds	1,35	1,27	1,38	12	12	16
Midland	2,—	1,96	1,93	16	16	15
Nat. Provincial	1,13	1,06	1,68	15	15	10
Barclays	1,53	1,35	1,53	10	10	10
Westminster	1,24	1,19	1,31	18	18	18

Tenslotte doen wij hier een overzicht volgen van het koersbeloop van een aantal fondsen op de Londensche beurs.

	22-1-'42	2-1-'43	1-4-'43	1-7-'43	24-12-'43
2½% Consols	82½	82½	81½	80¾	79½
3½% Warloan	105	106	106	103¾	103¾
De Beers def.	8½	11½	17½	21¾	18¾
Cons. Goldf.	40	42½	47½	51½	55½
Rand Mines	137½	137½	141½	152½	147½
Rio Tinto	7	10	13	14½	17½
Anglo Iran	46½	78½	90	90¾	116½
Mex. Eagle	10½	11	11¾	12	10¾
Shell Transp	23½	3½	3½	3¾	3½
Burmah	51½	58½	56½	63½	80
Courtaulds	34	34¾	34¾	37½	43¾
Imp. Tab	6¾	7½	7½	7¾	7¾
Imp. Chem	33½	37	39¾	39½	38¾
Lever Bros	1½	1½	1½	1½	1½
Rolls Royce	4½	5½	5½	5½	5½
Vickers	16¾	18¾	20½	18¾	17½

B. H. A. MEIJERINK.

ROEMENIË NA TWEE JAAR OORLOG.

Roemenië neemt, economisch bezien, op het oogenblik een benijdenswaardige positie in Europa in. Dit is des te verwonderlijker, daar het land sinds 1940 verschillende belangrijke crises heeft doorgemaakt. Men denke slechts aan den afstand van Bessarabië en de Boekowina aan de UdSSR, van een groot gedeelte van Zevenburgen aan Hongarije, van Zuid-Dobroedzja aan Bulgarije, terwijl ook het actief deelnemen van Roemenië aan den oorlog de zwaarste eischen aan het economische leven van het land stelde. Men spreekt dan nog niet van de ernstige binnenlandsche troebelen op het einde van 1940 en het begin 1941.

35,9% der vooroorlogische graanvoortbrenging van Roemenië ging door bovenvermelde oorzaken verloren, 33,9% der productie van voedingsgewassen, 53,9% der productie van industriegewassen en 23,6% der wijnbergen. In den industrieelen sector beteekende dit het verlies van 23% der voedingsmiddelenrijverheid, 33% der houtnijverheid, 5,9% der textielnijverheid, 2,3% der metaalnijverheid, 24% der glas- en aardewerknijverheid, 4,1% der chemische nijverheid en 4,5% der papierindustrie. Men spreekt dan nog niet van het verlies van grondstoffenbronnen als aardgas, goud, ijzer, enz.

Roemenië heeft dan ook een zeer moeilijken tijd achter zich. Twee mislukte oogsten in opeenvolgende jaren verzwaarden nog de taak, waarvoor de Regeering zich geplaatst zag, zoodat het graanland Roemenië voor de ongelooftelijke noodzaak kwam te staan, het brood te rantsoeneeren. Erger was echter nog de mislukking van den maïs oogst, daar hiervan in hoofdzaak de voedselvoorziening van het land afhankelijk is.

De herovering van Bessarabië in 1941 heeft inmiddels haar gunstigen invloed reeds doen gelden. Hierdoor steeg de Roemeense tarweproductie met 428.400 ton, de maïsvoortbrenging met 456.580 ton, de roggevoortbrenging met 94.000 ton of ongeveer 44%. Daarenboven werd de olievoorziening van het land versterkt door de Bessarabische zonnebloemen- en sojaboonproductie met een omvang van 56.830 ton, resp. 27.235 ton, hetgeen eveneens van de grootste beteekenis is.

Dank zij een zeer gunstigen graanoogst in dit jaar, bezit Roemenië in 1943 wederom een belangrijk graanoverschot. Het tarwebrood is inmiddels weer vrij gegeven, terwijl het roggebrood nog gerantsoeneerd blijft om een prijsstijging te voorkomen. De maïsogst is ook dit jaar, ter oorzaak van een al te groote droogte, niet overal onverdeeld gunstig uitgevallen, zoodat rogge hier wederom te hulp moet komen. Tarwe is in dit opzicht van minder belang, daar de prijs van 50 lei (60 cent) per kg brood voor de meeste Roemeense beurzen te hoog is.

De voedsel- en kledingvoorziening is overigens geheel gelijk aan die in vreedstijd. Er is een overvloed aan ooft; spek, boter, varkens- en rundvleesch zijn rijkelijk voorhanden. Wat wijn betreft heeft men zelfs een afzetprobleem. In den textielsector bezitten de winkels een voorraad, welke dien in vreedstijd zelfs overtreft. Italië, Duitschland, Zwitserland zijn de voornaamste leveranciers geweest, doch ook de Roemeense textielnijverheid zelf heeft een belangrijke bijdrage geleverd tot de textielvoorziening van het land. De handel is op textielgebied betrekkelijk zwak. Dit ongetwijfeld ten gevolge van de zeer hooge prijzen welke voor textielgoederen worden gevraagd, hoewel het land, vóór den oorlog, één der goedkoopste van Europa was.

Dit neemt echter niet weg, dat Roemenië momenteel al zijn behoeften rijkelijk kan dekken. Er is vrijwel niets, waaraan gebrek bestaat, zoodat de zwarte handel hier nauwelijks een bestaansrecht heeft. Wie geld bezit, kan koopen zooveel hij wil, en wel tegen officieele regeeringsprijzen. Zoo vormt Roemenië één der weinige oasen in Europa, waar de koopkrachtige klant nog steeds koning is.

Boekarest, September 1943.

L. J. M. VAN DEN BERK.

AANTEKENINGEN.

LEEN- EN PACHTHULP DER VEREENIGDE STATEN VAN MAART 1941—AUGUSTUS 1943

De gepubliceerde statistieken van den internationalen handel der Vereenigde Staten omvatten niet de leveranties aan Amerikaansche troepen in het buitenland, maar wel de gegevens betreffende den uitvoer krachtens de Leen- en Pachtwet van Maart 1941. Over dit laatste onderdeel verschaften de „Nachrichten für Aussenhandel” eenige gegevens, welke, aangevuld met cijfers uit de zoo juist verschenen December-aflevering van het „Bulletin Mensuel de Statistique”, een indruk geven van de orde van grootte der hierbij betrokken bedragen.

De voornaamste gegevens geven wij in het navolgende weer.

Overeenkomstig deze maandelijksche cijfers bedroeg de totale Leen- en Pacht hulp tot eind 1942 \$ 5.413 miljoen; volgens een rapport van de administratie der Leen- en Pachtwet was de uitvoerwaarde in Januari 1943 opgelopen tot een bedrag van \$ 5.959 miljoen. Deze discrepantie is waarschijnlijk hieraan toe te schrijven, dat de voorloopige cijfers een herziening hebben ondergaan.

In de bovenstaande uitvoercijfers zijn bovendien niet opgenomen een aantal vliegtuigen en schepen, welke zich op eigen kracht naar hun plaats van bestem-

Uitvoer der Vereenigde Staten in millioenen dollars¹⁾.

	Totaal	Leen- en Pacht	Andere
1939	3.177	—	3.177
1940	4.021	—	4.021
1941	5.147	741	4.406
1942	7.826	4.672	3.154
1942 Januari	479	176	303
Februari	478	194	284
Maart	611	310	301
April	695	403	292
Mei	525	295	230
Juni	618	374	244
Juli	629	397	232
Augustus	694	423	271
September	718	453	265
October	776	537	239
November	750	524	226
December	853 ²⁾	586	267
1943 Januari	694	504	190
Februari	669	480	189
Maart	927	712	215
April	1.124 ²⁾	839	285

¹⁾ Cijfers ten deele voorloopig.

²⁾ Inclusief eenigen in vorige maanden niet geregistreerden uitvoer.

ming hebben begeven. De waarde hiervan bedroeg bij benadering \$ 70 miljoen.

Aan het einde van April 1943 werd de totale waarde van de Leen- en Pacht hulp sedert Maart 1941 geraamd op \$ 8.260 miljoen, samengesteld voor \$ 4.278 miljoen (52%) uit vliegtuigen, motorrijtuigen en ander oorlogsmateriaal, voor \$ 2.177 miljoen (26%) uit machines, metalen, petroleum en andere industriële producten, voor \$ 1.495 miljoen (18%) uit voedingsmiddelen en voor \$ 310 miljoen (4%) uit andere agrarische producten.

Eind Juli 1943 had het totaal der Leen- en Pacht leveranties de \$ 10.000 miljoen overschreden. Het volgende overzicht geeft bij benadering de verdeling van den uitvoer naar landen van bestemming weer.

Uitvoer der Vereen. Staten naar landen van bestemming (in mill. dollars)

	1941		1942	
	Totaal	Leen- en Pacht	Totaal	Leen- en Pacht
Totaal	5.147	741	7.826	4.672
Britsche Rijk ..	3.229	617	4.705.	2.666
waarvan				
Ver. Koninkrijk	1.642	572	2.362	1.867
Indië	98	8	378	287
Australië	91	13	286	211
Nieuw-Zeeland	31	2	76	63
Uniev. Z. Afrika	187	—	100	52
Anderen	1.180	22	1.503	186
U.S.S.R.	108	1	1.379	1.317
Egypte	250	89	583	446
Andere	1.500	34	1.159	243

Eind Juli 1943 bereikte de Leen- en Pacht uitvoer naar de U.S.S.R., welke voor het grootste deel uit oorlogsmateriaal bestond, een waarde van \$ 2.444 miljoen (24%) en die naar het Ver. Koninkrijk \$ 4.458 mill. (44%). De verschepingen van voedingsmiddelen naar de U.S.S.R. zijn in den loop van 1943 aanzienlijk toegenomen; zij beliepen in de eerste zes maanden van het jaar een derde van alle Leen- en Pacht leveringen van voedingsmiddelen.

De Leen- en Pacht uitvoer vertegenwoordigt echter niet alle goederen, welke door de Regeering der Ver. Staten ter beschikking zijn gesteld, aangezien slechts ongeveer 90 % van de onder het Leen- en Pachtstelsels overgedragen goederen werkelijk geëxporteerd zijn. Een andere vorm van hulp bestaat bovendien uit het bewijzen van diensten, zooals productiefaciliteiten, verhuur en herstel van schepen, enz.

De ontwikkeling van de totale Leen- en Pacht hulp (zooewel „overdrachten” als diensten) gedurende 1943 wordt getoond in de volgende tabel.

Totale Leen- en Pachtbulp.

1943	Maandelijksche cijfers			Cumulatieve totalen sedert Maart 1941		
	"Overdrachten"	Dienst- sten	To- taal	"Overdrachten"	Dienst- sten	Totaal
Januari	627	55	682	7.175	1.760	8.935
Februari	656	41	697	7.831	1.801	9.632 ¹⁾
Maart	663	25	688	8.494	1.825	10.319
April	720	63	783	9.214	1.888	11.102
Mai	716	74	790	9.930	1.963	11.893
Juni	929	101	1.030	10.859	2.064	12.923
Juli	1.018	32	1.050	11.877	2.096	13.973
Augustus	1.139	123	1.262	13.016	2.219	15.235

¹⁾ Waarvan 46 % naar het Ver. Koninkrijk en 19 % naar de U.S.S.R.

Thans volgen nog eenige nadere bijzonderheden betreffende de leveranties gedurende de maanden Juli en Augustus 1943, evenals die gedurende de geheele periode van Maart 1941 af tot het einde van Juli 1943.

	Miljoenen dollars		Verdeeling in %		
	Juli 1943	Aug. 1943	Juli 1943	Aug. 1943	Mrt 1944
Totaal	1.050	1.261	100	100	100
Goederen	1.018	1.114	97	88	85
Oorlogsmateriaal	728	872	69	69	50
Machines en industr. prod.	158	152	15	12	21
Voed.middelen en andere agrar. prod.	132	90	13	7	14
Diensten	32	147	3	12	15

In verband met de sterke toeneming der bedragen verdient wel het bericht de aandacht, volgens hetwelk de Amerikaansche Leen- en Pachtpolitiek een wijziging zou ondergaan in dezen zin, dat een aantal goederen van de lijst der Leen- en Pachtleveranties zal worden geschrapt en slechts tegen contante betaling verkrijgbaar zal zijn.

Voor Engeland betreft het o.a. alle werktuigmachines, alle boor- en raffinaderij-installaties en alle draagbare werktuigen, terwijl ongeveer 90% van alle textielleveranties naar de landen van het Midden-Oosten van de lijst worden geschrapt.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Administratieplicht. Afkondiging van een Verordening inzake Algemeene Administratieplicht. (E. V. Nos. 31 en 32; blz. 838 e. v. en '868).

Ambacht. Aan de hoofdgroep Ambacht en de daartoe behorende bedrijfs- en vakgroepen is de bevoegdheid verleend op het haar toegewezen gebied van het bedrijfsleven uit vakoogpunt verordeningen te maken. (E. V. No. 32; blz. 880).

Arbeidszaken. Beschikking inzake de beloning van overwerk voor werknemers, werkzaam in het beroeps-goederenvervoer, welke beschikking, daar deze ten onrechte gepubliceerd is, veertien dagen later weer is ingetrokken. Verlenging van de voorloopige uitgevaardigde regeling van loonen en andere arbeidsvoorwaarden in den landbouw. Instelling van een zgn. leerlingstelsel voor de zilversmederij. Mededeeling inzake wijzigingen bij het aanvragen van vrijstelling voor den arbeidsinzet voor handel en ambacht. Wijziging van de Ongevallenwet 1921. Bepalingen inzake het toekennen van een toeslag op de tariefloonen bij het rooien van suikerbieten. (E. V. Nos. 30, 31, 32 en 33; blz. 822, 850, 875, 880, 893, 894 en 905).

Betalingsverkeer met het buitenland. Nieuwe bepalingen inzake regeling van het betalingsverkeer met Zweden. (E. V. No. 30; blz. 814).

Handel. Bepalingen inzake verplichte openstelling van winkels van 1 November 1943 af. Nadere aanvullingen op het verkoopverbod voor accumulatoren. (E. V. Nos. 32 en 33; blz. 870 en 899).

In- en uitvoer. Bericht inzake regeling en werkterrein der zgn. in- en uitvoermonopolies, waarbij alle monopolieproducten en hun indeeling worden gegeven. (E. V. No. 33; blz. 894 e. v.).

Industrie. Beschikking inzake een vervaardigings- en toepassingsverbod voor aluminiumlegeringen. Bekendmaking met betrekking tot de fabricage van bepaald aardewerk, porselein en glaswerk. Opheffing der zgn. Diamant-adviescommissie, waarvan de taak door de bedrijfsgroep Diamant- en edelmetaalindustrie is overgenomen. Vaststelling van voorschriften, welke in acht moeten worden genomen bij de vervaardiging van staal-draadhevels. (E. V. Nos. 30, 31 en 32; blz. 816, 842, 843 en 897).

Organisatie Bedrijfsleven. Instelling van een vakgroep Tusschenpersonen in metaalwaren. Reorganisatie van de vakgroep Groothandel in minerale olieproducten, ten aanzien van de verdeeling in ondervakgroepen. Wijziging van de instellingsbeschikking der vakgroep Groothandel in specerijen. Instelling van een zestal ondervakgroepen met totaal 32 secties bij de vakgroep Tusschenpersonen in textielwaren. Bij de vakgroep Tusschenpersonen in granen en de ondervakgroep Import van diverse en afgeleide minerale olieproducten zijn verschillende secties gevormd. Splitsing van de vakgroep Detailhandel in visch, wild en gevogelte in twee nieuwe vakgroepen, resp. voor den Detailhandel in visch en in wild en gevogelte. (E. V. Nos. 30, 31, 32 en 33; blz. 918, 845, 870 en 899).

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Dec. 1943	23 Dec. 1943
	<i>in guldens</i>	<i>in guldens</i>
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	18.173.290,66	10.950.855,39
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	690.460,54	492.836,16
Voorschotten op ult. Oct./Nov. 1943 aan de gem. verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers.bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem.fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	22.030.880,91	22.030.880,91
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	324.025.380,19	324.075.154,19
Idem voor Suriname ¹⁾	8.658.977,58	8.658.977,58
Idem voor Curaçao ¹⁾	91.986,55	91.986,55
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	16.012.028,—	16.012.028,—
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	243.825.247,41	255.350.953,31
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	177.072.808,22	176.520.311,34
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Voorschot door De Ned. Bank in rekg.-crt. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	6.736.000,—	6.706.000,—
Schatkistpromessen in omloop	3.029.700.000,— ²⁾	3.027.800.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	217.549.999,50	218.975.894,—
Schuld op ult. Oct./Nov. 1943 aan de gem. wegens a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fonds. alsmede op. op die bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	14.588.469,43	3.677.175,59
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	561.611.099,83	577.768.561,53
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	3.574.527,60	2.946.127,60
Id. aan div. instellingen ¹⁾	283.947.174,31	284.947.174,31

¹⁾ In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Nihil. ³⁾ Nihil.

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1943 het Jaarregister 1943, laatste bladzijde)

Administratieplicht	Blz. 27	Betalingsverkeer met het buitenland ..	Blz. 27	Industrie	Blz. 27
Ambacht	27	Handel	27	Organisatie Bedrijfsleven	27
Arbeidszaken	27	In- en Uitvoer	26		

MAANDCIJFERS

Maandcijfers en weekcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland.
(Centraal Bureau voor de Statistiek)

Omschrijving maandcijfers	Eenheid	1943												
		Dec.	Jan.	Febr.	Mrt.	Apr.	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
<i>Giroverkeer.</i>														
Nederlandsche Bank	f 1.000.000	3669	2239	2483	2682	2756	2708	2414	2744	3945	2059	2254	1986	
Postchèque- en Girodienst	f 1.000.000	1695	1692	1629	1691	1549	1906	1907	2082	1974	1816	1846	1861	
<i>Reststanden.</i>														
Wisseldisconto Nederl. Bank	%	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50
Prolongatierente, A'dam ..	%	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25
Callgeldnoteringen, „ ..	%	2,22	1,35	1,25	1,56	1,94	1,36	1,28	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Renderment oblig. *) ..	%	3,57	3,50	3,48	3,45	3,41	3,37	3,39	3,47	3,48	3,54	3,46	3,39	3,36
Hypotheekrente onroerende goederen	%	4,13	4,05	4,08	4,00	4,01	3,87	4,03	4,06	4,09	4,05	4,07	4,02	\$4,02
Hypotheekrente schepen ..	%	4,97	4,99	5,17	4,95	5,01	4,87	4,86	4,98	5,31	4,84	4,75	5,04	\$5,04
<i>Koersen van aandelen.</i>														
Algemeen indexcijfer	1930=100	135,9	141,3	151,4	150,4	151,8	152,5	152,4	151,9	151,7	152,1	152,1	152,2	
Nijverheid	1930=100	173,9	184,2	201,6	200,5	202,7	203,6	203,3	202,6	202,1	202,8	202,8	203,0	
w.o. prod. middelen industr.	1930=100	170,9	179,7	196,2	196,6	198,6	199,8	199,2	198,3	197,6	198,8	199,0	199,1	
cons. goederen industr.	1930=100	177,7	190,1	208,2	205,7	208,0	208,7	208,8	208,2	208,0	208,0	208,0	208,3	
<i>Spaarbanken.</i>														
Rijkspostspaarbank, inlagen	f 1.000.000	16,05	18,93	19,30	42,30	36,50	37,88	33,49	37,21	32,48	27,62	28,83	28,37	
Rijkspostspaarbank, terugbetalingen	f 1.000.000	9,86	8,58	9,02	12,27	12,79	12,37	11,26	13,92	14,02	12,43	11,78	10,49	
Bijzondere spaarb., inlagen	f 1.000.000	15,29	23,83	20,76	28,49	24,79	28,92	24,36	28,51	26,24	22,57	22,92	\$23,51	
Bijzondere spaarbanken, terugbetalingen	f 1.000.000	15,31	14,12	11,89	15,12	15,33	14,78	13,11	15,08	15,64	12,60	12,62	\$11,85	
<i>Hypotheken (nwe. inschrijv.)*</i>														
Totaal	f 1.000.000	35,25	22,34	24,90	31,89	87,58	62,32	28,54	29,53	25,74	25,30	21,65	\$24,25	
w.v. op gebouwen	f 1.000.000	29,70	17,71	20,07	26,77	80,65	52,69	22,82	25,02	21,65	21,51	17,91	\$18,92	
op landerijen	f 1.000.000	5,21	4,33	4,32	4,60	6,53	9,33	5,35	4,19	3,69	3,68	3,64	\$4,80	
op schepen	f 1.000.000	0,34	0,30	0,51	0,52	0,40	0,30	0,37	0,32	0,40	0,11	0,10	\$0,53	
<i>Werkloosheid, werkloozenzorg.</i>														
Geheel werkloozen	1.000	39	36	30	26	25	23	20	16	15	14	14	14	\$13
Tewerkgestelden	1.000	17	16	13	10	10	9	9	8	7	7	7	7	\$16
Geplaatsten in Duitschl. *)	1.000	263	271	281	296	302	312	350	372	379	380	381	381	—
„ in Frankr. en Belg.	1.000	37	37	37	37	37	37	37	37	37	37	37	37	—

Omschrijving weekcijfers	Eenheid	1943												
		27 Sept./ 2 Oct.	4/9 Oct.	11/16 Oct.	18/23 Oct.	25/30 Oct.	1/6 Nov.	8/13 Nov.	15/20 Nov.	22/27 Nov.	29 Nov./ 4 Dec.	6/11 Dec.	13/18 Dec.	20/25 Dec.
<i>Nederlandsche Bank (Maandag)</i>														
Binnenlandsche wissels ..	f 1.000.000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papier op het buitenland ..	f 1.000.000	2778	2779	2813	2854	2893	2911	2951	2998	3041	3074	3080	3119	3170
Bankbiljetten en assign. in omloop	f 1.000.000	3041	3099	3118	3134	3156	3205	3218	3240	3271	3326	3361	3384	3424
Beleeningen	f 1.000.000	138	139	137	136	137	137	135	136	135	135	135	135	136
Rek. Courant saldi v. anderen	f 1.000.000	675	621	629	651	674	656	669	666	683	642	602	621	632
Speciale rekening	f 1.000.000	100	100	100	100	100	100	101	132	101	116	136	120	120
Diverse rekeningen	f 1.000.000	4	6	5	6	5	8	6	11	7	8	18	8	8
<i>Reststanden.</i>														
Callgeldnoteringen	%	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Renderment oblig. (Woensd.)	%	3,54	3,54	3,40	3,43	3,42	3,43	3,38	3,37	3,38	3,37	3,37	3,37	3,36

§) = voorloopige cijfers. *) Gewijzigde reeks. 6 Staatsleeningen, 3 Provinciale en Gemeente-leeningen en 2 pandbrieven. *) Hieronder niet begrepen enkele hypotheeken, waarvan de geldschieter niet bekend is. *) Na aftrek van teruggekeerden.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

MAANDSTAAT OP 31 DECEMBER 1943

Kas, Kassiers en Daggeldleeningen	f 59.245.196,65	Kapitaal	f 40.000.000,—
Nederlandsch Schatkistpapier	„ 291.794.693,25	Reserve	„ 11.200.000,—
Ander Overheidspapier	„ 4.114.960,56	Bouwreserve	„ 1.500.000,—
Wissels	„ 561.381,17	Deposito's op Termijn	„ 52.083.857,62
Bankiers in Binnen- en Buitenland	„ 13.474.955,77	Crediteuren	„ 297.604.129,31
Effecten en Syndicaten	„ 960.753,42	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen ..	„ 7.102.400,59
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten ..	„ 11.377.397,89	Reserve voor Verleende Pensioenen	„ 1.353.454,56
Debiteuren	„ 22.523.388,44	Aandeelhouders voor Effecten in Leendepôt ..	„ 13.034.450,—
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	„ 1.437.660,37		
Gebouwen	„ 4.000.000,—		
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen ..	„ 1.353.454,56		
Effecten van Aandeelhouders in Leendepôt ..	„ 13.034.450,—		
	f 423.878.292,08		f 423.878.292,08